

EVROPSKA
KOMISIJA

Brisel, 08.10.2014.
COM (2014) 700 konačni

**SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU, SAVJETU,
EKONOMSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Strategija proširenja i ključni izazovi 2014-15

{SWD(2014) 301 konačni}
{SWD(2014) 302 konačni}
{SWD(2014) 303 konačni}
{SWD(2014) 304 konačni}
{SWD(2014) 305 konačni}
{SWD(2014) 306 konačni}
{SWD(2014) 307 konačni}

ISPUNJAVANJE TEMELJA ZA KREDIBILITET

I. AGENDA PROŠIRENJA - POSTIGNUĆA I IZAZOVI

Tokom proteklih pet godina, Komisija je ojačala **kredibilitet** politike proširenja i unaprijedila snagu njene **transformacije** stavljanjem većeg naglaska na rješavanje osnovnih reformi u toku rane faze procesa proširenja. Komisija je naročito naglasila tri stuba, i to **vladavinu prava, ekonomsko upravljanje i reformu javne uprave**.

U svom Saopštenju u vezi strategije proširenja¹ iz 2012. godine Komisija je uvela novi pristup vladavini prava. U svom Saopštenju iz 2013. godine² Komisija je postavila okvir za jačanje ekonomskog upravljanja, oslanjajući se na iskustvo iz Evropskog semestra. Ove godine, Komisija iznosi nove ideje kako bi se podržala reforma javne uprave u državama u procesu proširenja. Ova tri stuba su međusobno povezana i napredak u ovim područjima će biti ključan kako bi se odredilo kada će zemlje biti u potpunosti spremne da se pridruže EU.

Politika proširenja EU doprinosi kako miru tako i sigurnosti i prosperitetu u Evropi. Politika proširenja jača političku i ekonomsku snagu EU i ima snažan učinak transformacije na zemlje koje su njome obuhvaćene. Dobro pripremljen proces pristupanja osigurava da proces proširenja ne narušava djelotvornost Unije.

Deseta godišnjica pristupanja deset država članica 2004. godine je podsjetnik postignutog napretka. Kako se širi EU tako se šire prilike za naša preduzeća, finansijske investitore, potrošače, turiste, studente i vlasnike nekretnina. Pristupanje je bilo korisno kako za zemlje koje pristupaju EU tako i za države koje su već članice. Trgovina i investicije su se povećale. Kvalitet života građana se poboljšao sa širom primjenom standarda EU za zaštitu okoliša i potrošača, te drugih standarda.

Jasna perspektiva članstva u EU koje daju države članice EU je ključni faktor stabilnosti Zapadnog Balkana. Njome se daje podrška napretku ka ispunjavanju potrebnih uslova, kao i uslova u vezi sa Procesom stabilizacije i pridruživanja. Dobrosusjedski odnosi i inkluzivna regionalna saradnja su ključni. U tom pogledu je postignut napredak tokom protekle godine, ali još uvijek postoje određena neriješena pitanja. Kontinuirani napor za rješavanje bilateralnih pitanja među državama u procesu proširenja i sa državama članicama, uključujući i pokroviteljstvo UN po potrebi, kao i prevazilaženje nasljeđa prošlosti ključni su u pogledu istorije ovog regiona koji je nedavno bio pogođen sukobom.

Proces pristupanja je rigorozan, utemeljen na strogom, ali objektivnom uslovljavanju, ustanovljenim kriterijumima i načelima vlastitih zasluga. To je ključno za kredibilitet politike proširenja i pružanje podsticaja državama u procesu proširenja da provode dalekosežne reforme i osiguraju podršku građana EU. Sa svoje strane, države članice, zajedno sa institucijama EU, trebaju voditi utemeljenu raspravu o političkom, ekonomskom i društvenom uticaju politike proširenja.

***

Trenutna agenda proširenja pokriva zemlje Zapadnog Balkana, Tursku i Island. To je bila značajna godina za veliki broj zemalja Zapadnog Balkana:

Crna Gora je poduzela dalje korake u pregovorima o pristupanju. Otvoreno je dvanaest poglavlja. Počelo je sprovođenje reformi vladavine prava. Ono što je sada potrebno su opipljivi rezultati koji će biti ključni za određivanje cjelokupne dinamike pregovora o pristupanju.

---

¹ COM(2012) 600 konačni

² COM(2013) 700 konačni

Otvaranje pregovora o pristupanju predstavlja prekretnicu u odnosima EU sa **Srbijom**. Sada je potrebno da Srbija na održiv način sprovede svoje reformske prioritete budući da će tempo pregovora zavisiti od napretka u ključnim područjima, naročito u vladavini prava i normalizaciji odnosa sa Kosovom*. Potrebno je dati novi podstrek u dijalogu između Beograda i Prištine kako bi se riješila ključna neriješena pitanja i otvorila nova faza u normalizaciji odnosa.

Albanija je dobila status kandidata u junu kao priznanje za svoje reformske aktivnosti i napredak u ispunjenju zahtijevanih uslova. Potrebno je da zemlja nastavi i konsoliduje podstrek za reforme, kao i da usmjeri svoje napore na rješavanju izazova vezanih za evropske integracije na održiv i inkluzivan način. Vlada i opozicija trebaju osigurati da se politička rasprava vodi prvenstveno u parlamentu.

Parafiranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s **Kosovom** u julu je važna prekretnica u odnosima između EU i Kosova. Kosovo sada treba sprovesti ključne reforme, posebno reformu za vladavinu prava.

Proces pristupanja **Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije** je u zastoju. Potrebna je preduzeti korake kako bi nedavno nazadovanje krenulo u suprotnom smjeru, pogotovo u pogledu slobode izražavanja i medija i nezavisnosti sudstva. Hitno je potrebno da se putem pregovora pronađe obostrano prihvatljivo rješenje za pitanje s imena.. Vlada i opozicija bi trebale poduzeti korake za obnovu političkog dijaloga u parlamentu.

Bosna i Hercegovina je i dalje u zastoju na putu evropskih integracija. Nakon izbora bit će neophodno da zemlja govori jednim glasom, da se bavi hitnim društveno-ekonomskim reformama i da ostvari napredak u vezi svoje evropske agende.

Turska je nastavila da sprovodi određene reformske obaveze, poput demokratskog paketa iz 2013. godine, a poduzeti su i koraci ka rješavanju pitanja Kurda. Međutim, postoje razlozi za ozbiljnu zabrinutost u pogledu nezavisnosti pravosuđa i zaštite temeljnih sloboda. Aktivni i kredibilni pregovori o pristupanju pružaju najpogodniji okvir za iskorištavanje punog potencijala odnosa između EU i Turske. Otvaranje pregovora o relevantnim poglavljima u vezi sa vladavinom prava i temeljnim pravima bi osiguralo mapu puta za reforme u tim ključnim područjima.

Nakon odluke islandske vlade, pregovori o pristupanju su na čekanju od maja 2013.

***

Pristup Komisije kojim se prvo rješavaju osnovna prava daje prioritet reformama koje se donose na vladavinu prava i temeljna prava, ekonomsko upravljanje i poboljšanje ekonomske konkurentnosti i jačanje demokratskih institucija. To uključuje javnu upravu, koja je i dalje slaba u većini država u procesu proširenja, sa ograničenim administrativnim kapacitetima, visokim nivoima politiziranja i nedostatkom transparentnosti. Jačanje funkcionisanja demokratskih institucija takođe zahtijeva zdrave izborne procese i pravilan rad parlamenata, uključujući i konstruktivan i održiv dijalog širom političkog spektra. Mnogo toga je potrebno učiniti kako se unaprijedilo poticajno okruženje za razvoj organizacija civilnog društva. Snažno civilno društvo jača političku odgovornost i promovise dublje razumijevanje reformi u procesu pristupanja.

---

* Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa UNSCR 1244 i mišljenjem MSP-a o proglašenju nezavisnosti

Odjeljak II ovog Saopštenja stavlja naglasak na ključne izazove i razmatra napredak u području reforme javne uprave, ekonomskog upravljanja i konkurentnosti, te vladavine prava i temeljnih prava. U Odjeljku III se analiziraju regionalna i bilateralna pitanja, posebno na Zapadnom Balkanu. Odjeljak IV utvrđuje zaključke i preporuke o horizontalnim pitanjima i pitanjima specifičnim za određene zemlje.

U svim navedenim područjima, Komisija nastoji da maksimalno iskoristi postojeće mehanizme i forume, za dalji razvoj reformi bilo putem struktura Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), pregovora o pristupanju ili ciljanih inicijativa za svaku pojedinu zemlju koje vodi Komisija kao što su dijalози na visokom nivou ili strukturirani dijalozi o vladavini prava. Takve inicijative su dodatno proširene u novembru 2013. uspostavljanjem dijaloga na visokom nivou sa Albanijom o ključnim prioritetima. Komisija uvodi dijalog o reformi javne uprave koji je više strukturiran i uspostavlja „posebne grupe“ sa državama u procesu proširenja.

Novi Instrument prepristupne pomoći (IPA II) je pokrenut 2014. godine. EU će putem IPA II obezbijediti 11,7 milijardi eura za period od 2014. do 2020. godine za pomoć državama u procesu proširenja u njihovoj pripremi za pristupanje, kao i regionalnu i prekograničnu saradnju. IPA II se više fokusira na prioritete za pristupanje u EU u području demokratije i vladavine prava, konkurentnosti i rasta; IPA II takođe uvodi sektorski pristup, poticaje za postizanje rezultata, povećanu podršku budžetu i određivanje prioriteta projekata. Koordiniran pristup je potreban za velika ulaganja duž glavnih infrastrukturnih koridora. Koordinacija sa međunarodnim finansijskim institucijama (MFI) se jača. Investicijski okvir za Zapadni Balkan će i dalje podržavati investicije koje potiču nova radna mjesta i rast te promovišu povezivanje u regiji.

Tri strateške prednosti proširenja

(1) čini Evropu sigurnijim mjestom. Kroz proces pridruživanja, EU promovise demokratiju i temeljne slobode i učvršćuje vladavinu prava u svim državama koje žele pristupiti, smanjujući uticaj prekograničnog kriminala. Trenutna politika proširenja je jačanje mira i stabilnosti na Zapadnom Balkanu i unapređenje oporavka i pomirenja nakon ratova iz 1990-ih.

(2) pomaže u poboljšanju kvaliteta života ljudi kroz integraciju i saradnju u područjima poput energetike, transporta, vladavine prava, migracija, sigurnosti hrane, zaštite potrošača i životne sredine i klimatskih promjena. Proširenje nam pomaže da osiguramo da se naši vlastiti visoki standardi primjenjuju izvan naših granica, što smanjuje rizik da na građane EU utiče npr. uvezeno zagađenje.

(3) čini nas prosperitetnijim. Veća Evropa je jača Evropa. Godine 2012., BDP u EU je bio 23% svjetskog BDP-a, iznoseći 13 biliona eura. Pristupanje je bilo korisno i za države koje pristupaju EU kao i za države koje su već članice. Kako se širi EU tako se šire i prilike za naša preduzeća, investitore, potrošače, turiste, studente i vlasnike nekretnina. Veće jedinstveno tržište je privlačnije za investitore: direktna strana ulaganja iz ostatka svijeta u EU su se udvostručila kao i postotak BDP-a od pristupanja iz 2004. godine (sa 15,2% BDP-a u 2004. godini na 30,5% BDP-a u 2012).

***

II. PRVO TEMELJNA PITANJA - KONSOLIDACIJA REFORME I JAČANJE KREDIBILITETA

Ovo poglavlje utvrđuje ključne izazove i razmatra napredak u području reforme javne uprave, ekonomskog upravljanja i konkurentnosti, kao i vladavine prava i temeljnih prava. Postavlja nove ideje za jačanje fokusa na reformu javne uprave i dalje razrađuje pristup ekonomskom upravljanju. U prošlogodišnjem Saopštenju poseban naglasak je bio na tome kako pretpristupno finansiranje podržava proces reformi na svim poljima. Ove godine, pažnja je usmjerena na određene prakse u navedenim područjima koje postoje u državama u procesu proširenja i koje mogu bilo gdje služiti kao inspiracija za reforme.

a) Reforma javne uprave

Zajedno sa vladavinom prava i ekonomskim upravljanjem, reforma javne uprave (RJU) je stub procesa proširenja. Sva tri „stuba“ su blisko povezana, horizontalna pitanja od temeljne važnosti za uspjeh u političkim i ekonomskim reformama i izgradnju osnova za sprovođenje pravila i standarda EU. Funkcionalna javna uprava je neophodna za demokratsko upravljanje. Takođe direktno utiče na sposobnost vlada da pružaju javne usluge i potiču konkurentnost i rast.

Cilj reforme javne uprave je veća transparentnost, odgovornost i djelotvornost kao i veći fokus na potrebe građana i preduzeća. Adekvatno upravljanje ljudskim resursima, bolje planiranje politike, koordinacija i razvoj, zdravi upravni postupci i poboljšano upravljanje javnim finansijama, uključujući upravljanje i ubiranje prihoda, su od temeljne važnosti za funkcionisanje države kao i za provedbu reformi potrebnih za integraciju u EU. Države trebaju uložiti veće napore kako bi poboljšale svoje javne uprave na svim nivoima na osnovu nacionalnih strategija. Prepoznavajući izazove s kojima se suočavaju države u procesu proširenja, Komisija jača svoju podršku prema uspostavi potrebnih upravnih struktura i kapaciteta u procesu pristupanja.

Komisija će strukturirati svoj rad na reformi javne uprave sa državama u procesu proširenja na osnovu sljedećih ključnih pitanja:

Ključna pitanja za reformu javne uprave

- 1. Strateški okvir za reformu javne uprave** - uključuje političku opredjeljenost za proces reforme, političko vodstvo i tehničku koordinaciju, kao i praćenje sprovođenja.
- 2. Kreiranje politika i koordinacija** - uključuje odgovarajuću koordinaciju u središtu vlade, koordinaciju između ministarstava, izradu politika i financijsku analizu.
- 3. Javna služba i upravljanje ljudskim resursima** - uključuje organizaciju i funkcionisanje javnih službi, uključujući depolitizaciju, primanje u službu i napredovanje zasnovano na zaslugama, obuku i profesionalizaciju.
- 4. Odgovornost** - obuhvata transparentnost uprave, uključujući pristup informacijama i mogućnost upravne i pravne zaštite.
- 5. Pružanje usluga** - uključuje poboljšanje usluga za građane i preduzeća, uključujući bolje upravne postupke i usluge e-uprave.

6. **Upravljanje javnim finansijama (UJF)** - uključuje opredjeljenost za sveobuhvatniji pristup poboljšanja upravljanja javnim finansijama i sveobuhvatniji proces budžetiranja putem pripremanja i sprovođenja višegodišnjih programa UJF-a i uključivanja u politički dijalog o UJF-u sa Komisijom i MFO-m. Kredibilan i relevantan program UJF-a je takođe ključan za IPA podršku sektorskom budžetu.

Cilj Komisije je da bolje integriše reformu javne uprave u proces proširenja. Utvrđene su „posebne grupe za RJU“ i trenutno se uspostavljaju sa zemljama Zapadnog Balkana na modelu pododbora za praćenje i provedbu SSP-a. Posebne grupe su se već sastale u slučaju Albanije, Kosova, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije i Crne Gore. Prva posebna grupa za RJU sa Srbijom će se sastati u oktobru. Posebne grupe će postati ključna platforma za dalji rad na RJU, koja će biti zasnovana na gore navedenim ključnim pitanjima. Rezultate posebnih grupa za RJU treba ugraditi u rad Vijeća/Odbora SPP-a, sa više strukturiranom, političkom raspravom o ključnim pitanjima RJU-a.

Iako ne postoji posebno poglavlje *acquisa* koje pokriva javnu upravu kao takvu, pregovori o pristupanju bi se trebali takođe koristiti za podsticanje potrebnih reformi. Ključna pitanja se trebaju rješavati kroz relevantna poglavlja - naročito javna nabavka, finansijska kontrola, pravosuđe i temeljna prava, oporezivanje i ekonomska i monetarna politika, - a u kontekstu međuvladinih konferencija gdje je navedeno važno za sprovođenje *acquisa*. Koordinacija sa MFI-ma će biti od ključne važnosti, naročito u području RJU. Komisija nastavlja da podržava Regionalnu školu za javnu upravu, koja ima važnu ulogu za dijeljenje iskustva u regiji u vezi RJU, takođe i u vezi procesa integracija u EU.

Povećanje kapaciteta javne uprave na Kosovu

Kako bi ojačalo profesionalne i institucionalne kapacitete svoje javne uprave, Kosovo je uspostavilo program za mlade profesionalce. Sa velikim naglaskom na potrebe evropskih integracija, ovaj program obezbjeđuje školarine za najbolje studente da prate posebni master program na Kosovu kao i da studiraju u EU. Vlasti Kosova su zaposlile oko 80% diplomaca. Ovo je korisno ne samo za Ministarstvo za evropske integracije nego i za resorna ministarstva i institucije koje će biti nadležne za sprovođenje obaveza na osnovu budućeg SSP-a.

b) Ekonomsko upravljanje i konkurentnost

Komisija jača svoju podršku u cilju poboljšanja ekonomskog upravljanja i konkurentnosti u državama u procesu proširenja. Ovo je ključno za rješavanje problema građana u trajno teškom ekonomskom okruženju, sa velikom nezaposlenošću i niskim investicijama. Ovaj novi pristup je naročito važan u odnosu na zemlje Zapadnog Balkana budući da se još niti jedna od njih ne smatra funkcionalnom tržišnom ekonomijom. On će se graditi na iskustvu država članica EU u Evropskom semestru. Biće stavljen jači akcenat na strukturne reforme sektorske prirode. Od država u procesu proširenja će se zahtijevati da dostave svoje nacionalne programe ekonomske reforme. EU će pružiti više smjernica u vezi sa reformskim prioritetima i bolje ciljano finansiranje u okviru IPA-e. Poboljšanje ekonomskog upravljanja u državama u procesu proširenja je takođe važno za održavanje podrške za proširenje u okviru Evropske unije.

Sve zemlje Zapadnog Balkana se suočavaju sa velikim strukturnim ekonomskim izazovima, visokom stopom nezaposlenosti i niskim nivoom stranih investicija. U državama u procesu proširenja i dalje postoje važni izazovi u smislu ekonomske reforme, konkurentnosti, stvaranja novih radnih mjesta i fiskalne konsolidacije. Slabosti povezane sa vladavinom prava i upravljanjem javnih finansija povećavaju rizik od korupcije, negativno utičući na investicijsku klimu. Do danas, niti jedna od zemalja nije izradila sveobuhvatan i uvjerljiv domaći program reforme.

Makroekonomska situacija u državama u procesu proširenja

► Slika o društveno-ekonomskom razvoju u državama u procesu proširenja je različita. Sve države u procesu proširenja su uveliko održale sveobuhvatnu makroekonomsku stabilnost ali su se fiskalni rizici značajno povećali u velikom broju tih zemalja. I dalje se nastavlja skroman oporavak. Najnovija prognoza Komisije je da bi države kandidati na Zapadnom Balkanu trebale u prosjeku ostvariti rast od 1,6% u 2014. Nije vidljiv oporavak u pogledu novih radnih mjesta. Nezaposlenost je i dalje visoka, naročito među mladima, a sada u prosjeku iznosi 21% na Zapadnom Balkanu, ali je mnogo viša u Bosni i Hercegovini, Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji i Kosovu. Stope siromaštva su kontinuirano visoke.

► EU je glavni trgovinski partner zemalja Zapadnog Balkana, i u nju dolazi približno 60% izvoza iz regije. EU je takođe daleko najveći izvor direktnih stranih ulaganja.

► Turska je ostvarila rast do 4% 2013. godine, a procjena rasta za 2014. je 2,6 %. Turska lira je oslabila i trenutni deficit tekućeg računa je porastao do gotovo 8% BDP-a u 2013. Skorašnji ekonomski rezultat Turske ilustruje visok potencijal kao i kontinuiranu neuravnoteženost njene privrede. EU ostaje glavni trgovinski partner Turske, 40% njenog izvoza odlazi u EU. Turska je postala baza ulaganja za evropska preduzeća sa sve većom integracijom u lanac snabdijevanja i proizvodnje EU. Oko 70 % direktnih stranih ulaganja u Tursku dolazi iz EU.

Ključni ekonomski indikatori

	BDP po glavi stanovnika u SKM (% od EU)	Rast BDP-a (%)	Inflacija (%)	Nezaposlenost (%)	Stopa zaposlenosti, starost od 20 do 64 (%)	Stopa udjela, starost od 20 do 64 (%)	Izvoz (robe i usluga) % od BDP-a	Javni dug (% BDP-a)	Budžetski deficit (% BDP-a)
Albanija	30	1,4	1,9	15,6	57,2	68,0	40,2	62,0*	-3,4*
Bosna i Hercegovina	29	2,5	-0,2	27,5	n/a ³	n/a	30,0	n/a	-2,2
Bivša Jugoslovenska Republika Jugoslavija	35	2,9	2,8	29,0	50,3	70,4	53,9	36,0	-4,1
Kosovo	n/a	3,4	1,8	30,0	n/a	n/a	17,4	n/a	n/a
Crna Gora	42	-2,5*	1,8	19,5	52,6	65,1	44,1*	58,0	-2,3
Srbija	36	2,5	7,8	22,1	51,2	66,0	44,7	63,2	-5,0
Turska	55	4,0	7,5	8,8	53,4	58,4	25,7	36,2*	-0,3*

Izvor: Eurostat Referentna godina 2013. osim (*) 2012.

³ n/a – nije primjenjivo

➤ Poboljšanje ekonomskog upravljanja

Strategijom proširenja za period od 2013. do 2014. predložen je novi pristup kako bi se pomoglo državama u procesu proširenja da rješavaju osnovna ekonomska pitanja i da ispune ekonomske kriterijume. Novi pristup implicira promjenu u dijalogu i poboljšano izvještavanje u cilju davanja jasnijih smjernica o reformama potrebnim za podržavanje dugoročnog rasta i konkurentnosti.

Ključni ekonomski izazovi na Zapadnom Balkanu

- Jačanje fiskalne konsolidacije smanjenjem budžetskih deficita i sprovođenjem kredibilnih reformi javnog sektora, uključujući reformu javne uprave i penzionog sistema.
- Jačanje upravljanja javnim finansijama, uključujući upravljanje i ubiranje prihoda, formulisanje i izvršenje budžeta, računovodstvo i izvještavanje, te spoljni nadzor.
- Rješavanje velikog tereta nenaplativih zajmova.
- Restrukturiranje i poboljšanje upravljanja državnih preduzeća.
- Poboljšanje poslovnog okruženja, uključujući digitalnu ekonomiju, i podržavanje razvoja privatnog sektora, smanjenje parafiskalnih troškova, pojednostavljivanje propisa i jačanje investicija u istraživanja.
- Poboljšanje energetske i saobraćajne mreže i jačanje povezanosti.
- Uspostavljanje funkcionalnog tržišta rada, uključujući dovoljnu fleksibilnost, bavljenje neformalnim sektorom, veće mogućnosti zapošljavanja radnika, i bolju usklađenost obrazovanja i vještina potrebnih za tržište rada.

Zemlje Zapadnog Balkana su pozvane da izradom nacionalnih programa ekonomske reforme poboljšaju ekonomsku politiku i upravljanje. Ovi programi će obuhvatiti dva dijela. Prvi dio će se sastojati od poboljšane verzije postojećih Pretpristupnih ekonomskih programa (PEP) za države kandidate i Ekonomskih i fiskalnih programa (EFP) za potencijalne kandidate, koji su prošireni kako bi uključili Kosovo. Prvi dio Nacionalnih programa ekonomskih reformi će postaviti srednjoročni okvir makroekonomske i fiskalne politike, sa povećanim fokusom na ocjenjivanje spoljne održivosti i strukturalnih prepreka za rast, kao i konkretne reformske mjere kako bi se podržao okvir politike. Drugi dio Nacionalnih programa ekonomskih reformi će pokrivati strukturne reforme koje imaju sektorsku prirodu (poput saobraćaja, energetike, obrazovanja, životne sredine, istraživanja, industrije, konkurentnosti, unutrašnjeg tržišta) i koje predstavljaju najveći problem u pogledu bolje konkurentnosti i rasta u pojedinačnim zemljama, uključujući potrebe infrastrukturnih ulaganja. Komisija će obezbijediti državama jasne i konsolidovane smjernice kako bi se osiguralo da su ovi programi usmjereni na ključna pitanja.

U pogledu povećanog fokusa na strukturne reforme, 2015. godina bi se trebala posmatrati kao pilot faza u prvoj godini. IPA sredstva će biti dodijeljena za podršku reformama o kojima se govori u ovim dokumentima. Kako bi se pojačao nadzor, evaluacija će rezultirati u više ciljane smjernice za politiku za svaku zemlju. Već u maju 2014. godine Zajednički savjet ECOFIN-a je izdao više ciljane smjernice za svaku državu kandidata.

Turska i EU dijele zajednički interes u vezi sa promovisanjem programa ekonomske reforme i razmjenom iskustva, usklađivanjem stavova u grupi G20 i sve dublje i dublje ekonomske integracije. Štaviše, skorašnja procjena Carinske unije EU i Turske pruža važne elemente za nadogradnju ovog trgovinskog sporazuma. U interesu obje strane je da se njihovi trgovinski odnosi poboljšaju do nivoa koji odgovara modernim trgovinskim sporazumima i strateškoj važnosti odnosa između EU i Turske. Ekonomskim programom bi se mogao baviti redovni ekonomski dijalog na visokom nivou između EU i Turske. Navedeni intenzivni politički

kontakti bi mogli biti upotpunjeni godišnjim poslovnim forumom između EU i Turske.

Godišnji ciklus preispitivanja ekonomske politike i smjernica za Zapadni Balkan

31. januar – zemlje podnose Komisiji nacionalne programe ekonomskih reformi (prvi dio o reformama makroekonomskog i fiskalnog okvira i pratećim reformama, a drugi dio o strukturalnim reformama sektorske prirode i konkurentnosti). Budući da su reforme iz drugog dijela dugoročnije, navedeno bi jednostavno bilo ažurirano na godišnjem nivou u svakom narednom NPER-u.

februar - Misije Komisije za procjenu stanja u zemljama Zapadnog Balkana.

april – Sastanci zemalja sa Komisijom kako bi se diskutovalo o ciljanim smjernicama o politici

maj – Zaključci Vijeća ECOFIN.

jun/jul – Sastanci sa pojedinim zemljama na ministarskom nivou.

jesen – U Paketu Komisije o proširenju analizira se dalji napredak s obzirom da Savjet ECOFIN, nudi dalje, detaljnije i naprednije smjernice koje se odražavaju u programima koji se dostavljaju sljedećeg januara.

Potrebna je namjenska tehnička pomoć za podršku ovom pristupu. Ciljani i konkretni IPA projekti moraju brzo podržati sprovođenje smjernica u vezi politike za pojedine zemlje kako bi se poboljšalo ekonomsko upravljanje. IPA strateški dokumenti za zemlje korisnice i višedržavni strateški dokumenti za period od 2014. do 2020. godine odražavaju važnost ekonomskog upravljanja i raspoređuju indikativna sredstva u tom cilju. Konkretni IPA projekti se izrađuju i biće uvedeni 2015. godine.

Povećanje konkurentnosti i uvođenje mjera koje podstiču stvaranje novih radnih mjesta u regiji će ublažiti pritisak migracija iz država u procesu proširenja u EU. U posljednjim proširenjima su uvedeni prelazni sporazumi u cilju postepenog uvođenja potpune slobode kretanja radnika iz novih država članica. Moguće potrebe i priroda prelaznih mjera i/ili zaštitnih mehanizama za slobodno kretanje radnika će biti rješavane u toku pristupnih pregovora o budućem proširenju, uzimajući u obzir buduće procjene uticaja.

➤ Dijalog o reformi u oblasti zapošljavanja i socijalne politike

Podrška Komisije za održiv ekonomski razvoj na Zapadnom Balkanu prelazi okvire makroekonomske stabilizacije i postizanja statusa funkcionalne tržišne ekonomije. Od početka krize, Komisija insistira na tome da je potrebno učiniti više kako bi se riješila teška socio-ekonomska situacija, naročito visoka nezaposlenost.

Komisija je već započela novi dijalog o programima reformi u oblasti zapošljavanja i socijalne politike (ESRP) sa Turskom i Srbijom. Trenutno su u pripremi dijalozi sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom i Crnom Gorom. Socio-ekonomska situacija u ostalim zemljama ima više izazova i biće potrebna veća podrška za izgradnju administrativnih kapaciteta kako bi se olakšalo učešće u novom procesu. Navedene zemlje će postepeno biti pozvane na novi dijalog. Sveobuhvatna tehnička pomoć će se pružati putem IPA-e, pored šire podrške u području zapošljavanja i socijalne politike. Komisija će pokrenuti platformu o zapošljavanju i socijalnoj politici kao dodatno sredstvo pomoći zemljama da podijele iskustvo i pripreme se za dijalog o ESRP-u.

Kao posebnu aktivnost, Komisija će takođe nastaviti razvijati platformu o obrazovanju i obuci za Zapadni Balkan kako bi se smanjio kvalifikacijski jaz i poboljšali obrazovni sistemi.

- Podsticanje ulaganja u svrhu rasta i stvaranja radnih mjesta; mreže i regionalna saradnja

Prekogranična saobraćajna, energetska i komunikacijska mreža nisu dovoljno razvijene na Zapadnom Balkanu. Infrastrukturna ulaganja su prijeko potrebna kako bi podstakla ekonomski razvoj u regiji. U pogledu obima ekonomije Zapadnog Balkana, bliža integracija je ključna. Regionalna ekonomska saradnja nije samo prilika za održiv rast već i za političku saradnju i dobrosusjedske odnose. Pod pokroviteljstvom Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) radi se na rješavanju ciljeva i prioriteta SEE2020. Planirana liberalizacija usluga u Centralnoevropskoj zoni slobodne trgovine (CEFTA) bi trebala dalje podržati ovaj cilj.

Energetska i saobraćajna mreža

Poboljšanje energetske i saobraćajne međusobne povezanosti između EU i država u procesu proširenja je prioritet za promovisanje održivog ekonomskog rasta, stvaranja radnih mjesta, trgovine i kulturne razmjene.

Komisija je u maju usvojila Evropsku strategiju o energetske sigurnosti⁴ usmjerenu na jačanje energetske sigurnosti u EU. Kratkoročno, strategija sadrži prijedlog Komisije za pokretanje **stres testova energetske sigurnosti** kojim bi se simulirao prekid snabdijevanja gasom za narednu zimu i izvršila provjera kako energetske sistem funkcioniše u slučaju rizičnog snabdijevanja. Imajući na umu panevropsku dimenziju energetske sigurnosti, Komisija je pozvala sve zemlje Zapadnog Balkana i Tursku da doprinesu provedbi stres testova, što su učinile Albanija, Bosna i Hercegovina, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Kosovo, Srbija i Turska. Dalji razvoj transevropske **energetske** infrastrukture i saradnja sa Energetskom zajednicom su nužni preduslovi. Zbog zabrinutosti Evropske unije za sigurnost snabdijevanja, potrebno je dodatno ojačati Energetsku zajednicu, čiji cilj je proširenje *acquisa* EU u oblasti energetike na države u procesu proširenja i susjedne zemlje. Ovo bi se trebalo postići daljim podsticanjem reformi energetske sektora u zemljama učesnicima, kao i podržavanjem modernizacije i održivosti njihovog energetske sistema i njihovom potpunom integracijom u energetske regulatorni okvir EU.

Poseban fokus budućeg rada Energetske zajednice bi trebao biti na poboljšanom sprovođenju i primjeni reformi kako bi se stvorilo istinsko unutrašnje tržište na nivou veleprodaje i maloprodaje, naročito u pogledu razdvojenih komunalnih usluga, transparentnosti cijena ili garantovanja pristupa mrežama trećim stranama. Potreba za garantovanim pristupom trećim stranama je jedan od razloga zašto je Komisija objavila da je o međuvladinim sporazumima, potpisanim između Rusije i velikog broja zemalja uključenih u projekat Južnog toka, potrebno ponovo pregovarati i da se izgradnja u okviru projekta treba obustaviti.

Saradnja sa Turskom u pogledu njene strateške lokacije i potencijala kao energetske čvora bi se trebala dalje razvijati. Jačanje energetske saradnje između EU i Turske kao i relevantan napredak u pristupnim pregovorima ubrzali bi dalji napredak prema međusobnoj povezanosti i integraciji energetske tržišta.

Komisija je usvojila spisak Projekata od zajedničkog interesa (PZI) za razvoj transevropske energetske infrastrukture. Ministarsko vijeće Energetske zajednice je usvojilo spisak Projekata od zajedničkog interesa (PZI). Kako bi se ove mreže realizovale, potrebno je da strane (uz pomoć EU) prevaziđu poteškoće u finansiranju interkonekcija između zemalja.

⁴ COM(2014) 330 konačni.

Predstojeći **Ugovor** o transportnoj zajednici će promovisati integraciju tržišta kopnenog saobraćaja i infrastrukture pomažući zemljama Zapadnog Balkana da sprovedu standarde EU u vezi kopnenog saobraćaja. Komisija je takođe preispitala transevropske mreže EU u području saobraćaja (TEN-E) i energetike (TEN-E) u cilju bolje uvezanosti sa zemljama uključenim u politike proširenja i dobrosusjedskih odnosa.

Investicijski okvir za Zapadni Balkan (WBIF) igra sve važniju ulogu i pomaže u pripremi i podržavanju investicija koje su najpotrebnije za poticanje rasta i stvaranja radnih mjesta. Pod WBIF-om, Komisija, bilateralni donatori i međunarodne finansijske institucije podržavaju ulaganja u vrijednosti četiri milijarde eura godišnje u saobraćaj, energetiku, životnu sredinu, klimatske promjene, podržavajući resursno efikasnu ekonomiju, društveni sektor i privatni sektor/razvoj malih i srednjih preduzeća, gdje Komisija sufinansira platformu Zapadnog Balkana za mala i srednja preduzeća u cilju poboljšanja pristupa sredstvima za finansiranje malih i srednjih preduzeća kroz garancije i poduzetnički kapital. Komisija podstiče zemlje da uspostave nacionalne odbore za investicije ili slične mehanizme koordinacije koji bi doveli do jedinstvenog sektorskog projektnog plana.

Izrada jedinstvenog projektnog plana u Srbiji:

Srbija uspostavlja spisak prioriteta infrastrukturnih projekata od nacionalnog i strateškog značaja za EU u sektorima energetike, saobraćaja, životne sredine i poslovne infrastrukture. Ovi prioriteti bi činili projekte koji su politički odobreni za provedbu do pristupanja i nakon toga. Spisak se izrađuje primjenom koherentne i objektivne metodologije odabira, kroz projekat koji se finansira IPA sredstvima. Projekti se pažljivo ocjenjuju u smislu preostalih pripremnih/administrativnih koraka i detaljnih institucionalnih odgovornosti propisanih za sve korake o kojima je riječ. Nakon što ih vlada politički potvrdi, svi gore navedeni elementi, koji su nedostajali u prošlosti, mogu dovesti do boljeg određivanja prioriteta u finansiranju projekata, kao i bolje koordinacije između međunarodnih finansijskih institucija i međunarodnih organizacija zainteresiranih za obezbjeđenje sredstava. Cilj je da se samo projekti u okviru jedinstvenog projektnog plana finansiraju IPA sredstvima i od strane MFI.

➤ ***Osiguravanje održivosti ulaganja i djelotvornog upravljanja rizicima od katastrofa***

Zemlje Zapadnog Balkana su izložene širokom rasponu katastrofa. Teške poplave koje su pogodile Bosnu i Hercegovinu i Srbiju u maju ne samo da su prouzrokovale nekoliko desetina žrtava, već su takođe imale značajan društveno-ekonomski uticaj. Ukupna šteta se procjenjuje na oko 2,04 milijarde eura u Bosni i Hercegovini (što približno iznosi 15% BDP-a) i 1,52 milijardi eura u Srbiji. Poplave su takođe imale značajan uticaj na izgled za rast u obje zemlje, negativno utičući na njihov dugoročni održivi razvoj. Poplave su naglasile važnost održivog ulaganja u upravljanje rizicima od katastrofa (URK) i u djelotvorno integrisanje politike upravljanja prirodnim nesrećama u sveobuhvatne ekonomske politike tih zemalja.

c) Vladavina prava i temeljna ljudska prava

i. Vladavina prava

Vladavina prava je temeljna vrijednost na kojoj se zasniva EU i koja je u samom središtu procesa pristupanja. Potrebno je da zemlje koje žele da se pridruže Uniji još od rane faze uspostave i promovišu pravilno funkcionisanje ključnih institucija potrebnih za osiguranje vladavine prava. Vladavina prava je ključna za stabilno poslovno okruženje, pružanje pravne sigurnosti privrednim subjektima, podršku potrošačima i podsticanje ulaganja, zapošljavanja i rasta. U ovom području je u proteklih godinu dana došlo do nekih pozitivnih pomaka u zemljama u procesu proširenja. Otvaranje 23. i 24. poglavlja pruža važan okvir za Crnu Goru za provedbu njenih sveobuhvatnih akcionih planova koji pokrivaju širok raspon pitanja u vezi vladavine prava. Srbija dobro napreduje u izradi sličnih akcionih planova u periodu do početka

svojih pristupnih pregovora u ovim poglavljima. U Albaniji su uloženi važni naponi u rješavanju pitanja organizovanog kriminala.

Jačanje vladavine prava je ključni izazov za većinu država u procesu proširenja, naročito u smislu poboljšanja rada i nezavisnosti pravosuđa i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. To zahtijeva snažnu političku volju koja neće biti samo deklarativna nego će dovesti do opipljivih rezultata. Potrebno je da zemlje postignu kredibilne rezultate u pogledu istraga, kaznenog gonjenja i pravosnažnih osuđujućih presuda u predmetima organizovanog kriminala i korupcije, uz izricanje adekvatnih kazni i oduzimanje imovine.

U većini slučajeva je potrebno provesti dalekosežne **reforme pravosuđa** u cilju osiguranja nezavisnih i efikasnih pravosudnih sistema koji mogu osigurati pravično suđenje, u kojima se sudije imenuju i unapređuju na osnovu zasluga i koji su nepristrasni i odgovorni. Strategije reforme pravosuđa postoje u većini zemalja. Međutim, sprovođenje je u ranoj fazi i postoje brojni izazovi. Potrebno je osigurati nezavisnost državnih pravosudnih vijeća, uspostaviti propisne postupke imenovanja sudaca i tužilaca, te zaštititi nezavisnost pravosuđa uz istovremeno osiguranje odgovornosti. Kvalitet i efikasnost pravosuđa često nedostaje, a većina zemalja ima veliki broj akumuliranih neriješenih predmeta i poteškoće u vezi sa izvršenjem sudskih odluka. Treba mijenjati pravosudnu kulturu i staviti veći naglasak na pružanje usluga građanima.

Obuka za nosioce pravosudnih funkcija u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji:

Akademija za sudije i tužioce je osnovana 2006. godine, a počela je s radom 2007. Ona pruža inicijalnu obuku budućih sudija i tužilaca kroz dvogodišnji redovni teoretski i praktični program obuke, kao i kontinuiranu obuku sudija, tužilaca, osoblja suda i državnih službenika tokom njihove karijere. Obuku uglavnom drže praktičari, poput iskusnijih sudija. 80 kandidata za sudijske i tužilačke funkcije je već završilo program inicijalne obuke, a Akademija je prošle godine dostigla broj od preko 7 300 učesnika i preko 270 obuka aktivnih sudija i tužilaca. Decentralizirani sistem je takođe na raspolaganju za učesnike izvan glavnog grada kao i module e-učenja koji su dostupni na web portalu Akademije. Kontakti s međunarodnim pravosudnim organizacijama se takođe održavaju, uključujući stažiranje u inostranstvu.

Korupcija je i dalje ozbiljan problem u većini država u procesu proširenja. U područjima kao što su javne nabavke i privatizacija, korupcija i dalje umanjuje oskudna sredstva iz državnih proračuna i negativno utiče na poslovnu i investicijsku klimu kojoj je potrebna pravna sigurnost da bi napredovala. Korupcija takođe direktno pogađa građane pri obraćanju pojedinim javnim službama, poput službi za obrazovanje i zdravstvo. Alati za učinkovito sprječavanje korupcije se i dalje nedovoljno koriste. Postoji potreba za proaktivnijom, dobro koordinisanom i djelotvornom primjenom zakona kako bi se osiguralo da se slučajevi korupcije, uključujući i one na visokom nivou, propisno istraže, procesuiraju i kazne. Potrebni su stalni, konkretni rezultati u ovoj oblasti.

Zemlje moraju obezbijediti snažan okvir za sprječavanje korupcije, dok su dalji naponi potrebni i u pogledu finansiranja političkih stranaka i izbornih kampanja, upravljanja sukobima interesa, transparentnosti u korištenju javnih sredstava, pristupa informacijama te zapljene i oduzimanja imovine. Reforma javne uprave i upravljanje javnim finansijama će biti presudno u tom pogledu. Potrebna su poboljšanja u prikupljanju i dostupnosti podataka radi veće transparentnosti i lakšeg praćenja sprovođenja politika u vezi sa borbom protiv korupcije.

Borba protiv **organizovanog kriminala** je i dalje značajan problem u većini država u procesu proširenja. Napredak je ostvaren, ali je potrebno mnogo više učiniti kako bi se organima za provedbu zakona i tužilaštvima obezbijedili djelotvorni pravni i istražni alati za propisnu borbu protiv organizovanog kriminala i njegovo sankcionisanje i kako bi se osigurale proaktivne istrage. Borba protiv organiziranog kriminala i korupcije je od temeljne važnosti za

suprotstavljanje infiltraciji kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem. Organi za provedbu zakona, tužilaštvo i sudstvo treba da budu otporniji na korupciju. Treba uvesti više kontrole kako bi se otkrili naizgled zakoniti poslovi koji predstavljaju paravan za kriminalne aktivnosti. Kapaciteti za vođenje složenih finansijskih istraga, kao i za borbu protiv pranja novca se trebaju značajno poboljšati, a potrebno je obratiti pažnju i na nove prijetnje poput kompjuterskog kriminala. Potrebno je djelotvorno oduzimati prihode od krivičnih djela, uvesti sistem proširenog oduzimanja imovine, kao i posvetiti pažnju kriminalizaciji nezakonitog bogaćenja kako bi se riješila pojava neopranog bogaćenja.

Prekogračna priroda mnogih kriminalnih aktivnosti i organizovane kriminalne grupe zahtijevaju pojačanu regionalnu i međunarodnu saradnju, sa poboljšanim odgovorima na zahtjeve država članica u vezi policijske i pravosudne saradnje. I dalje se operativno saraduje sa relevantnim evropskim agencijama, naročito Europolom, Eurojustom i Frontexom. Operativni sporazumi sa Europolom su zaključeni sa Srbijom i Albanijom, a sa Crnom Gorom su u poodmakloj fazi priprema. Komisija nastavlja da podržava mrežu regionalnih tužilaca i koordinirani sistem zaštite svjedoka u regiji.

Izrada strateške analize situacije u vezi sa organizovanim kriminalom u Crnoj Gori:

Svaka zemlja koja želi da se uspješno bori protiv organizovanog kriminala mora imati koherentnu i sveobuhvatnu stratešku procjenu organizovanog kriminala na svojoj teritoriji. To je potrebno za sve zainteresovane strane, čak i izvan policijske zajednice, da shvate sve prijetnje sa kojima se zemlja suočava i da upravljaju trendovima. Crna Gora je na proljeće 2014. godine objavila svoju Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala i dala pregled opasnosti od kriminala u regiji i zemlji koji utiču na bezbjednosnu situaciju u Crnoj Gori. Analiza sada služi za utvrđivanje zajedničkih prioriteta za organe za provedbu zakona koji im omogućavaju da pripreme odgovarajuće odgovore i sprovedu koncept policijskog rada na osnovu obavještajnih podataka.

Komisija nastavlja da daje veliki prioritet svim aspektima vladavine prava u državama u procesu proširenja. U pregovorima o pristupanju, novi pristup se uvodi u poglavlja koja obuhvataju pravosuđe i temeljna prava, te pravdu, slobodu i sigurnost. Ovo zahtijeva postizanje čvrstih rezultata u sprovođenju reforme tokom cijelog procesa priprema za pristupanje. EU je po prvi put postavila prijelazna mjerila u pristupnim pregovorima sa Crnom Gorom u decembru 2013. Srbija je dobila osnovne smjernice za sveobuhvatne akcione planove koje priprema kao osnovu za otvaranje pregovora o pitanjima vladavine prava. Ove smjernice i mjerila će odrediti ton budućih pregovora i rada sa drugim državama u procesu proširenja. Pitanja vladavine prava se sada rješavaju u ranoj fazi pristupnog procesa sa svim državama u procesu proširenja, a važno je razmotriti napredak u ovom području pri odlučivanju o svakoj fazi procesa pristupanja u EU.

Ukratko o novom pristupu 23. i 24. poglavlju

Obuhvatajući pregovaračka poglavlja 23 „pravosuđe i temeljna prava“ i 24 „pravda, sloboda i sigurnost“, novi pristup pruža strukturiraniji okvir za pregovore koji uzima u obzir vrijeme potrebno za pravilnu provedbu reformi :

- ▶ Poglavlja 23 i 24 se trebaju otvoriti na početku, a zatvoriti na kraju procesa kako bi se omogućio maksimalan vremenski period za postizanje dobrih rezultata kako bi reforme bile održive.
- ▶ EU treba obezbijediti značajne smjernice kao osnovu za sveobuhvatne akcione planove reformi, koje su potrebne kao polazište za otvaranje pregovora i koje će služiti kao katalizator za reforme.
- ▶ Uvođenje privremenih mjerila za dalje usmjeravanje procesa reformi i zadržavanja reformi na pravom putu.

- ▶ Mjerila za zatvaranje poglavlja određuju se tek nakon što se ostvari značajan sveobuhvatni napredak, uključujući postignute rezultate u provedbi na terenu.
- ▶ Zaštitne i korektivne mjere, na primjer ažuriranje mjerila, i u cilju osiguranja sveobuhvatne ravnoteže u napretku pregovora po svim poglavljima, mehanizam za zaustavljanje pregovora o ostalim poglavljima ukoliko se kasni sa napretkom u poglavljima 23. i 24.
- ▶ Veća transparentnost i uključivost procesa, gdje se očekuju široke konsultacije o reformama sa zainteresovanim stranama, kako bi se osigurala maksimalna podrška za njihovo sprovođenje.

Šire gledano, Komisija koristi sve raspoložive instrumente da ojača vladavinu prava, uključujući redovno praćenje, naročito putem zajedničkih tijela u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, misije za ocjenjivanje i strukturirane dijaloge; kroz izvještavanje, posebno u vidu izveštaja o napretku; kroz finansijsku pomoć, sa glavnim fokusom na vladavinu prava u okviru IPA II; kroz izgradnju institucija, TAIEEX, twinning, i strukovne revizije, što dovodi sudije, tužioce i druge stručnjake iz područja sprovođenja zakona, upravljanja granicama i migracija iz zemalja članica u direktan kontakt sa njihovim kolegama. Radna grupa za poglavlje 23 je osnovana u skladu sa pozitivnom agendom sa Turskom. Radi boljeg rješavanja transnacionalnog kriminala, Komisija podstiče intenzivniju pravosudnu i policijsku saradnju u regionu, sa zemljama članicama EU, kao i sa Europolom, Eurojustom i Frontexom, a sve više i sa Evropskom kancelarijom za podršku azilu. U cilju izrade adekvatnih mjera za rješavanje pitanja stranih boraca, potrebno je da države u procesu proširenja ojačaju svoje kapacitete radi sprječavanja radikalizacije, posebno razmjenom primjera najboljih praksi i povećanom saradnjom sa državama članicama. Proces liberalizacije viznog režima, sa svojim specifičnim uslovima za reformu, je pomogao zemljama da bolje usmjere svoje napore. Zemlje treba da pojačaju napore u vezi konsolidacije tih reformi. Zemlje oslobođene viza treba da preduzmu hitne mjere za rješavanje bilo kakve zloupotrebe liberalizacije viznog režima. Potrebni su konsolidovani naponi u oblasti migracija i upravljanja granicom. Otvorena pitanja u ovim oblastima će nastaviti da se rješavaju u odgovarajućim forumima, kao što su okvir SSP-a, a uključujući i poglavlje 24 o pravdi, slobodi i sigurnosti.

ii) Osnovna prava

Komisija pažljivo prati situaciju u pogledu građanskih, političkih, socijalnih i ekonomskih prava, kao i prava pripadnika manjina u državama u procesu proširenja. Osnovna prava su uglavnom uređena zakonom, ali je potrebno još toga da se uradi kako bi se osiguralo da se ona u potpunosti poštuju u praksi. Sloboda izražavanja i medija i dalje ostaje poseban problem. Postoji potreba da se prava pripadnika manjina bolje zaštite i da se riješi diskriminacija i netrpeljivost prema ranjivim grupama, uključujući i po osnovu seksualne orijentacije. Dalji rad se također zahtijeva na promovisanju prava žena, uključujući i borbu protiv porodičnog nasilja. Poboljšanja su potrebna u vezi sa pravima djeteta; potrebni su dalji naponi za podršku osobama sa invaliditetom. Izazovi ostaju u pogledu drugih osnovnih prava, kao što je pravo na imovinu. Često su potrebne djelotvornije mjere kako bi se olakšao pristup pravdi.

Potrebno je da zemlje uspostave čvršći institucionalni okvir za zaštitu osnovnih prava. Postoje institucije za ljudska prava, uključujući i ombudsmana, ali im je potrebno dodijeliti jaču ulogu, srazmjerno ozbiljnosti ovog pitanja. Suviše često se preporuke tih institucija ne uvažavaju i nisu praćene adekvatnim aktivnostima državnih organa. Također je potrebno njegovati kulturu prihvatanja rada nevladinih organizacija (NVO) i boraca za ljudska prava. U cilju bolje integracije država u procesu proširenja u okviru EU i podrške širenja najbolje prakse, Komisija snažno podstiče zemlje kandidate da nastave sa svojim pripremama usmjerenim na učešće u svojstvu posmatrača u radu Agencije EU za osnovna prava.

Garantovanje osnovnih prava od strane Ustavnog suda u Turskoj:

Od 2011., svaki pojedinac koji tvrdi da su državni organi povrijedili bilo koje od njegovih/njenih osnovnih ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, može se obratiti Ustavnom sudu, u principu nakon iscrpljivanja redovnih pravnih lijekova. Na osnovu ovog postupka Ustavni sud Turske je 2014. godine donio odluke koje

- štite slobodu izražavanja i slobodu na internetu.
- štite pravo na slobodu i bezbjednost, kao i pravo na pravično suđenje i otvaraju put za ponavljanje postupaka u velikom broju poznatih predmeta koji su polarizovali Tursku.
- prepoznaju govor mržnje na osnovu seksualne orijentacije kao krivično djelo.

➤ Sloboda izražavanja i medija

Pravni okvir za slobodu izražavanja i medija je u velikoj mjeri uspostavljen u državama u procesu proširenja u većini postoji pluralistički medijski prostor. Međutim, situacija u vezi slobode izražavanja i medija u praksi se pogoršala u nekim zemljama u protekloj godini. Mnogi važni izazovi se moraju hitno riješiti, miješanje Vlade u slobodu medija predstavlja i dalje ozbiljan problem. Potrebni su veći naponi da se obezbijedi politička i finansijska nezavisnost javnih radio-televizijskih servisa, da se ojačaju regulatorne agencije i da se podstiče funkcionalna medijska samoregulacija. Također postoji potreba da se riješe neformalni ekonomski pritisci na medije, uključujući i kroz transparentnost vlasništva nad medijima, sprječavanjem pretjerane koncentracije i transparentnim pravilima o nabavci državnog oglašavanja u medijima. U nekim zemljama, klima straha i cenzure podstiče kontinuirano nasilje i zastrašivanja novinara, dok su vlasti postigle malo uspjeha u otkrivanju i propisnom sankcionisanju počinitelja. Ponekad i same vlasti doprinose atmosferi u kojoj se novinari koji kritikuju vladinu politiku proglašavaju izdajnicima, što dovodi do autocenzure. Iako je kleveta dekriminalizovana, krivično gonjenje novinara se nastavlja. Potrebno je razviti i osposobiti sudstvo koje će sprečavati zloupotrebe državnih ovlasti.

Komisija nastavlja da određuje prioritet u radu na slobodi izražavanja i medija u procesu pristupanja EU. Komisija će istražiti mogućnost da 2015. godini održi, zajedno sa Evropskim parlamentom, treće izdanje Speak-Up! konferencije, koja okuplja ključne zainteresovane strane iz medija, civilnog društva i državnih organa vlasti. Kasnije ove godine, Komisija će po prvi put dodijeliti nagradu za istraživačko novinarstvo.

➤ Zaštita manjina, uključujući Rome

Općenito, uspostavljeni su čvrsti i dobro razrađeni pravni okviri kako bi se obezbijedila zaštita manjina. Međutim, sprovođenje je u praksi često komplikovano, posebno tamo gdje postoje veze sa skorašnjim sukobima. Potrebno je uraditi više kako bi se osiguralo pravilno sprovođenje zakonskih obaveza i bolje rješavanje teškoća sa kojima se suočavaju etničke manjine. Pitanja kao što su upotreba manjinskih jezika, pristup obrazovanju i političko zastupanje često zahtijevaju veću pažnju. Potrebno je podsticati opštu kulturu prihvatanja manjina, kao i i suprotstaviti se društvenoj netrpeljivosti kroz obrazovanje, široke javne rasprave i podizanje svijesti. Slučajevi etnički motiviranog govora mržnje, diskriminacije, nasilja i zastrašivanja ne smiju se tolerisati i potreban je proaktivan pristup. Važno je da se uspostavi dosljedan okvir za borbu protiv određenih oblika i izražavanja rasizma i ksenofobije u oblastima kao što su audiovizuelni mediji, sport, politika, obrazovanje i internet.

Širom Zapadnog Balkana i Turske, stanje većine romskih zajednica i dalje predstavlja ozbiljnu zabrinutost. Romi su veoma često žrtve rasizma, diskriminacije i socijalne isključenosti, žive u dubokom siromaštvu, imaju ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i obuci, smještaju i zapošljavanju. Nedostatak građanskih isprava također predstavlja razlog za zabrinutost. Komisija je u aprilu 2014. godine održala Samit o Romima na visokom nivou kako bi skrenula pažnju na izazove koji stoje pred Romima širom Evrope, uključujući i države

u procesu proširenja. Istaknuta je posebna uloga lokalnih vlasti u obezbjeđivanju socijalne uključenosti Roma. Komisija je 2014. godine ustanovila nagradu za uključenost Roma kako bi priznala neprocjenjiv doprinos NVO sektora u integraciji Roma.

Komisija blisko saraduje sa svakom od država u procesu proširenja kako bi obezbjedila adekvatnu primjenu, praćenje i nadgledanje nacionalnih strategija o Romima. Finansijska podrška kroz IPA-u se također povećava i bolje se usmjerava kako bi se podržao održivi napredak u pet prioriternih oblasti obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva, stanovanja i građanskih isprava. Komisija namjerava da poboljša stratešku saradnju sa međunarodnim organizacijama i drugim donatorima. Uključenost Roma mora da postane nacionalni prioritet podržan snažnom političkom voljom na svim nivoima, gdje sve zainteresovane strane preuzimaju svoju odgovornost.

Podržavanje ranog obrazovanja - romski asistenti u nastavi u Srbiji:

Kako bi se povećao upis romske djece u obrazovni sistem i promovisao završetak osnovne škole, od 2008. godine postoji mreža od preko 170 pedagoških asistenata. Asistenti pružaju podršku učenicima iz ranjivih grupa, od kojih su mnogi Romi, organizuju časove i održavaju kontakte sa roditeljima. Ova inicijativa, koja je sada čvrsto ugrađena u obrazovni sistem Srbije, je dovela do značajnog povećanja stope upisa u niže razrede, kao i predškolske programe.

➤ *Seksualna orijentacija i polni identitet*

Homofobija, diskriminacija i zločini iz mržnje, uključujući nasilje i zastrašivanje na osnovu seksualne orijentacije i polnog identiteta su i dalje rasprostranjeni u Zapadnom Balkanu i Turskoj. Postoji hitna potreba da se zakonodavstvo za borbu protiv diskriminacije proširi na seksualnu orijentaciju i polni identitet u Turskoj i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji. Zakonodavstvo koje se odnosi na zločine iz mržnje još uvijek treba da se uvede u ove dvije zemlje, kao i u Bosnu i Hercegovinu i na Kosovo. Potrebno je osposobljavanje organa za provedbu zakona, institucije ombudsmana, sudija i medijskih stručnjaka kako bi se podigla svijest o novom zakonodavstvu, osigurala ispravna provedba i doprinijelo većem razumijevanju.

Ne smije se tolerisati govor mržnje, nasilje i zastrašivanje i potrebno je jako vodstvo od strane vlasti kako bi došlo do promjena u često neprijateljskim društvenim stavovima prema lezbijskoj, gej, biseksualnoj, transrodnoj i interseksualnoj (LGBTI) populaciji. Zemlje treba da preduzmu mjere protiv stereotipa i dezinformacija, uključujući i u obrazovnom sistemu. Diskriminacija se ne smije opravdati vjerskim ili kulturnim vrijednostima. Sloboda okupljanja i izražavanja treba da bude zaštićena, uključujući i odgovarajuće postupanje u slučaju parade ponosa.

Komisija će zajedno sa Evropskim parlamentom i italijanskim predsjedništvom Vijeća organizovati konferenciju na visokom nivou u kasnu jesen kako bi se analiziralo trenutno stanje i postignuti napredak u vezi pitanja LGBTI i kako bi se podijelile najbolje prakse.

Poboljšanje odgovora policije na nasilje nad LGBTI osobama u Bosni i Hercegovini:

Broj prijavljenih incidenata prijetnji i nasilja protiv lica na osnovu njihove seksualne orijentacije u velikoj mjeri ne odražava stvarno stanje u cijelom regionu. To je tako dijelom zbog ravnodušnosti, pa čak i netrpeljivosti policije i društva u cjelini kao i nedostatka povjerenja u odgovor vlasti. Policija u Sarajevu je imenovala specijalno obučene službenike za vezu za postupanje u slučajevima homofobičnih prijetnji i napada. Ova inicijativa je rezultat dobre saradnje između policije i nevladinih organizacija, a podigla je svijest u policiji o potrebi da se ovim pitanjem ozbiljnije bavi i da se reaguje na odgovarajući način u svim slučajevima zločina iz mržnje.

➤ Prava žena

Potrebno je još toga da se uradi kako bi se podržala prava žena i obezbijedila ravnopravnost polova. Potrebno je rješavati diskriminaciju u zapošljavanju, kao i niske stope učešća žena u radnoj snazi. Stereotipi i tradicionalne uloge polova i dalje postoje, u nekim slučajevima do te mjere da oni ozbiljno ograničavaju mogućnost žena da ostvare svoja prava, posebno u Turskoj. Na Kosovu postoje ozbiljne prepreke koje sprječavaju žene da ostvare prava na nasljeđivanje zemljišta. Većina zemalja regiona je ratifikovala Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koja je stupila na snagu ove godine. Primjena je ključna budući da **nasilje nad ženama** i pružanje podrške žrtvama i dalje predstavlja izazov u svim zemljama. U Turskoj je nasilje u porodici, nasilje u ime "časti", ugnjetavanje i pitanje ranih i prinudnih brakova i dalje ozbiljan problem. Konvencija utvrđuje niz krivičnih djela sa karakteristikama nasilja nad ženama koji se trebaju kriminalizovati. Ovo uključuje psihičko, fizičko i seksualno nasilje, uključujući silovanje, prinudni brak i uhođenje.

Sveobuhvatni program za ravnopravnost polova u Crnoj Gori:

Razvoj politike i zakonodavstva su u posljednjih nekoliko godina stvorili novu osnovu za rješavanje pitanja pristupa žena ljudskim pravima i njihove mogućnosti da doprinesu političkom, ekonomskom i društvenom razvoju. Kako bi se osiguralo da se zakoni i politike sprovedu, Crna Gora je pokrenula sveobuhvatan program rodne ravnopravnosti za poboljšanje ličnog integriteta žena, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti. Navedeno je dovelo do stvaranja multidisciplinarnih timova za borbu protiv nasilja nad ženama i doprinijelo većem učešću žena u parlamentu.

➤ Prava djeteta

Potrebno je uraditi više kako bi se zaštitila prava djeteta, a posebno da se obezbijedi zaštita od svih oblika nasilja, da se poboljša pristup pravosuđu i sistemu maloljetničkog pravosuđa, te da se promoviraju alternativna rješenja za smještaj djece bez roditeljskog staranja zasnovana na lokalnim zajednicama i porodici (deinstitucionalizacija). Većina zemalja u regionu je uspostavila zakonske okvire i akcione planove, ali sprovođenje zaostaje.

III. REGIONALNA I BILATERALNA PITANJA I PREVAZILAŽENJE NASLJEĐA PROŠLOSTI

Dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja su ključni elementi Procesu stabilizacije i pridruživanja.

Dobrosusjedski odnosi su ojačani kroz intenziviranu saradnju i kontakte na bilateralnom nivou, takođe i u osjetljivim pitanjima poput ratnih zločina, povratka izbjeglica, kao i kroz sprovođenje regionalnog programa stambenog zbrinjavanja u okviru Sarajevskog procesa⁵, gdje je izgradnja stambenih jedinica u toku, kao i u oblastima organizovanog kriminala i policijske saradnje. Postignuti napredak se treba konsolidovati. Poplave koje su ozbiljno pogodile Bosnu i Hercegovinu i Srbiju u maju su dovele ne samo do snažnog odgovora EU ističući solidarnost EU i prednosti bliže integracije, nego i do dobre saradnje između ove dvije zemlje i širom regiona. Snažna solidarnost je prikazana izvan nacionalnih i etničkih okvira, a posebno - ali ne i isključivo - u lokalnoj sredini. Politički lideri bi trebali iskoristiti ovu dobru volju kako bi se fokusirali na dalju saradnju u vezi zajedničkih izazova na putu ka EU.

Potrebni su dalji naponi za prevazilaženje **bilateralnih sporova** među državama u procesu proširenja i sa državama članicama. Mnoga neriješena pitanja i dalje opterećuju bilateralne

⁵ Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora

odnose u regionu, posebno ona koja proističu iz raspada bivše Jugoslavije, kao što su međuetnički i statusni sporovi, položaj manjina, odgovornosti za ratne zločine, nestala lica i demarkacija granica. Suštinski suprotstavljeni stavovi o novijoj historiji takođe opterećuju odnose. Potrebno je nastaviti početne korake kojima se podržava inicijativa za istinu i pomirenje u okviru RECOM-a. Pomirenje je od suštinskog značaja za promovisanje stabilnosti i podrške stvaranju okruženja u jugoistočnoj Evropi koje pogoduje prevazilaženju nasljeđa prošlosti, čime se smanjuje rizik političke instrumentalizacije neriješenih bilateralnih pitanja.

Uključene strane trebaju što prije riješiti bilateralna pitanja i ne zadržavati proces pristupanja koji treba da se zasniva na utvrđenim uslovima. Komisija poziva strane da ulože sve napore ka rješavanju neriješenih sporova u skladu sa utvrđenim principima i sredstvima, uključujući, po potrebi, upućivanje spornih pitanja Međunarodnom sudu pravde ili drugim postojećim ili ad hoc tijelima za rješavanje sporova. Kontekst pregovora o pristupanju može generisati politički podsticaj za rješavanje sporova. Proces normalizacije između Srbije i Kosova treba da se nastavi i da se sprovodi Briselski sporazum⁶. EU je unijela uslov za normalizaciju odnosa u pregovarački okvir sa Srbijom i u SSP sa Kosovom. Što se tiče Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, održavanje dobrosusjedskih odnosa ostaje od suštinskog značaja, uključujući usaglašeno i obostrano prihvatljivo rješenje u vezi sa pitanjem imena, pod okriljem UN, koje treba da se pronađe bez daljeg odlaganja. Komisija će nastaviti da pruža političku podršku i pomoć svim uključenim zemljama da što prije nađu rješenja za bilateralna pitanja i nastave da aktivno podržavaju napore u drugim forumima kako bi se pronašlo rješenje.

Dobrosusjedski odnosi se i dalje jačaju kroz razne inicijative **regionalne saradnje**. Komisija u potpunosti podržava rad Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) i Savjeta za regionalnu saradnju, uključujući i Regionalnu strategiju za 2020. Komisija pozdravlja osnivanje Regionalne Parlamentarne skupštine SEECP-a u maju, kao i nedavno pokrenutu unaprijeđenu saradnju Zapadnobalkanske šestorke u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja. Ova inicijativa je podstakla nedavne značajne kontakte između ministara spoljnih poslova i finansija iz regiona da razgovaraju o zajedničkim izazovima, posebno iz oblasti ekonomskog upravljanja. Saradnja je nastavljena u drugim regionalnim forumima poput Centralno-evropske zone slobodne trgovine (CEFTA), Energetske zajednice i Regionalne škole za državnu upravu. Važno je da su ove inicijative komplementarne, inkluzivne, vlasništvo regiona i pod njegovim vodstvom. Komisija takođe pozdravlja i Berlinski samit koji je održan u avgustu, a koji je pokazao snažnu političku podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana. Predviđeno je održavanje budućih godišnjih samita, s Austrijom kao sljedećim domaćinom. "Berlinski proces" može biti ključan za ohrabrivanje reformi i dogovor o realnim prioritetima za neophodna ulaganja u cilju povezivanja. Može djelovati i kao podsticaj za pomoć u rješavanju neriješenih bilateralnih pitanja. Komisija je spremna da podrži nastavak ove inicijative.

***

---

⁶ 5 april 2013. "Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa "

IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu gore navedene analize i procjena iz sažetka za svaku zemalju u aneksu, Komisija iznosi sljedeće **zaključke** i **preporuke**:

I

1. Tokom proteklih pet godina, Komisija je ojačala kredibilitet politike proširenja i ojačala svoju transformacijsku moć stavljanjem većeg naglaska na pitanja temeljnih reformi u ranoj fazi procesa proširenja. Komisija je naročito naglasila tri stuba **i) vladavinu prava, ii) ekonomsko upravljanje i iii) reformu javne uprave**.
2. Komisija je 2012. godine uvela novi pristup vladavini prava. Komisija je 2013. godine utvrdila okvir za jačanje ekonomskog upravljanja, oslanjajući se na iskustvo Evropskog semestra. Ove godine, Komisija donosi nove ideje za podršku reformi javne uprave u zemljama u procesu proširenja. Tri stuba ojačanog procesa proširenja su međusobno povezana i napredak u ovim područjima će biti ključan za donošenje odluke kada će zemlje biti potpuno spremne da se pridruže EU.
3. Politika proširenja EU nastavlja da doprinosi uzajamnoj dobrobiti koju donose mir, bezbjednost i prosperitet u Evropi. Ona ojačava političku i ekonomsku snagu EU i ima moćan **transformacijski uticaj** na uključene zemlje. Dobro pripremljen proces pristupanja osigurava da proširenje ne dovede u pitanje učinkovitost Unije.
4. Deseta godišnjica **istorijskog pristupanja deset zemalja članica** iz 2004. godine koja je obilježena u maju je podsjetnik postignutog napretka. Kako se EU širi, tako se šire i mogućnosti za naša preduzeća, investitore, potrošače, turiste, studente i vlasnike nekretnina. Pristupanje je donijelo korist kako zemljama koje su tek pristupile EU tako i državama članicama. Došlo je do rasta trgovine i investicija. Šira primjena ekoloških, potrošačkih i drugih standarda EU dovela je do poboljšanja kvaliteta života građana.
5. Što se tiče zemalja Zapadnog Balkana, **jasna perspektiva članstva u EU** koju pružaju zemlje članice EU je ključni faktor stabilizacije. Ta perspektiva podstiče napredak ka ispunjavanju potrebnih uslova, uključujući one koje su dio Procesu stabilizacije i pridruživanja. Dobrosusjedski odnosi i inkluzivna regionalna saradnja su neophodni. Stalni naponi u rješavanju bilateralnih pitanja i prevazilaženju nasljeđa iz prošlosti su ključni imajući u vidu istoriju ovog regiona koji je nedavno bio podijeljen konfliktom.
6. Proširenje je postalo moćan instrument vanjske politike Unije. Događaji u susjedstvu EU naglašavaju važnost politike proširenja kao sredstva za dalje produbljivanje saradnje u ključnim **pitanjima spoljne politike**. Potrebno je ojačati vanjsko-politički bilateralni dijalog sa svakom od zemalja u procesu proširenja. Pregovore u okviru Poglavlja 31: Spoljna, bezbjednosna i odbrambena politika je potrebno otvoriti što ranije sa zemljama koje su u procesu pregovaranja. Komisija naglašava značaj postupnog usklađivanja zemalja u procesu proširenja sa stavovima vanjske politike EU, kao i zajedničke bezbjednosne i odbrambene politike, uključujući, na primjer, učešće u programima Evropske odbrambene agencije.
7. Proces pristupanja je rigorozan i temelji se na strogim, ali pravednim **uslovima**, utvrđenim kriterijima i sopstvenim zaslugama. Ovo je ključno za kredibilitet politike proširenja, za pružanje podsticaja zemljama u procesu proširenja da se bave dalekosežnim reformama i za osiguravanje podrške građana EU. Sa svoje strane, zemlje članice, zajedno sa institucijama EU, trebaju voditi raspravu zasnovanu na informacijama o političkom, ekonomskom i društvenom uticaju politike proširenja.

8. U pogledu prvog stuba, jačanje **vladavine prava** je od centralne važnosti za ojačani proces pristupanja. Potrebno je svom snagom baviti se reformom pravosuđa kako bi se osigurao efikasan rad nezavisnog i nepristrasnog sudstva i efikasno dijeljenje pravde. Zemlje trebaju ostvariti dobre rezultate u istragama, krivičnom gonjenju i osuđujućim presudama u slučajevima organizovanog kriminala i korupcije. Kažnjavanje treba imati odvraćajući efekat i potrebno je konfiskovati imovinu stečenu izvršenjem krivičnog djela. Vladavina prava podstiče poslovno i investiciono okruženje, pruža pravnu sigurnost i doprinosi konkurentnosti, stvaranju radnih mjesta i razvoju.
9. Komisija nastavlja sprovođenje novog pristupa vladavini prava kojeg je Savjet utvrdio u decembru 2011. godine. Rješavanjem pitanja vladavine prava u ranoj fazi procesa najbolje se iskorištava vrijeme koje države imaju na raspolaganju da dokažu uspješnu provedbu reformi. Ovim se osigurava duboka ukorijenjenost reformi i njihova održivost. U skladu sa novim pristupom, Komisija je odlučna da osigura sveukupnu ravnotežu u pregovorima. Napredak u okviru poglavlja 23: pravosuđe i osnovna prava i 24: pravda, sloboda i bezbjednost treba se odvijati paralelno sa sveukupnim napretkom pregovora. Komisija podsjeća na klauzulu sveukupne ravnoteže u pregovaračkom okviru i mogućnost zaustavljanja pregovora u drugim poglavljima ukoliko dođe do zastoja na polju vladavine prava.
10. Osnovna prava su većim dijelom sadržana u zakonskom okviru zemalja u procesu proširenja, ali potrebno je uraditi više da se ta prava poštuju i u praksi. Poseban problem i dalje ostaje sloboda izražavanja i medija. Postoji potreba bolje zaštite prava pripadnika manjina. Diskriminacija i neprijateljsko raspoloženje prema ranjivim grupama, uključujući i one na osnovu seksualne orijentacije, i dalje predstavljaju značajan problem. Potrebno je još rada na promociji prava žena, uključujući i rješavanje problema porodičnog nasilja, kao i nasilja nad djecom i osobama sa invaliditetom. Postoji potreba za još većom integracijom država u procesu proširenja u okviru EU i podrškom za širenje najbolje prakse. Za tu svrhu Komisija i dalje snažno podupire zemlje kandidate da nastave svoje pripreme na učešću u radu Agencije EU za osnovna prava u svojstvu posmatrača.
11. U vezi sa drugim stubom, jačanje **ekonomskog upravljanja i konkurentnosti** u zemljama u procesu proširenja je ključni faktor za ispunjavanje ekonomskih kriterijuma za članstvo u EU. Potrebno je intenzivirati reforme u cilju održivog rasta, poboljšanja poslovnog okruženja i porasta investicija. Potrebno je rješavati pitanje visoke stope nezaposlenosti, posebno među mladima. Pružanje podrške ekonomskom razvoju trebalo bi smanjiti i migracijski pritisak na EU. Eventualna potreba za privremenim mjerama kao i priroda tih mjera, i/ili zaštitni mehanizam u oblasti slobodnog kretanja radnika, biće razmatrana tokom pristupnih pregovora o budućem proširenju, uzimajući u obzir buduću procjenu uticaja.
12. Oslanjajući se na iskustva Evropskog semestra i ojačanog ekonomskog upravljanja u EU, Komisija je pokrenula poboljšane procese saradnje sa zemljama u procesu proširenja. Za Zapadni Balkan, Komisija je predvidjela pripremu Nacionalnih programa ekonomske reforme koji se sastoje iz dva dijela. Prvi dio će sadržavati poboljšanu verziju postojećeg Pretpristupnog ekonomskog programa za države kandidate i Ekonomskog i fiskalnog programa za potencijalne kandidate, koji će uključivati i Kosovo. Na ovaj način će se utvrditi srednjoročni okvir makroekonomske i fiskalne politike, sa većim fokusom na procjenu spoljne održivosti i strukturalnih prepreka rastu. Drugi dio će podrazumijevati strukturalne reforme sektorske prirode i od najvećeg značaja za poboljšanje konkurentnosti i rasta, uključujući i potrebe investiranja u infrastrukturu. U cilju jačanja nadzora, proces evaluacije će nastaviti da za rezultat ima preciznije smjernice za javne politike u svakoj od zemalja. Za Tursku, biće uspostavljen ekonomski dijalog na visokom nivou.

13. U pogledu trećeg stuba, reforma javne uprave (RJU) predstavlja prioritet u svim zemljama. Javne službe su još uvijek pretjerano ispolitizovane. Potrebno je poboljšanje transparentnosti, odgovornosti, profesionalizma i djelotvornosti javne uprave. Potrebe građana i poslovanja zahtijevaju veći fokus. Više pažnje je potrebno obratiti i na javno upravljanje finansijama. Komisija će osigurati veću integraciju reforme javne uprave u proces proširenja. "Posebne grupe za RJU" su već uspostavljene ili u procesu uspostavljanja sa zemljama u procesu proširenja. Ove grupe će postati ključna platforma za dalji radi na RJU. Potrebna je strukturirana, politička diskusija o ključnim pitanjima u Savjetu/Odboru za pridruživanje. Pristupne pregovore treba koristiti i u svrhu poticanja neophodnih reformi. Ključna pitanja treba razmatrati kroz relevantna poglavlja – posebno javne nabavke, finansijsku kontrolu, pravosuđe i osnovna prava, oporezivanje i ekonomsku i monetarnu politiku, - i u kontekstu međuvladinih konferencija. Posebne grupe biće i forum za razmatranje horizontalnih RJU pitanja iz relevantnih pregovaračkih poglavlja, nadzora napretka i osiguravanja dosljednosti. Rezultati će donijeti povratne informacije za pregovaračka poglavlja.
14. U cilju pružanja podrške procesu reformi, ključni faktor predstavlja jačanje funkcionisanja i nezavisnosti glavnih demokratskih institucija u zemljama u procesu proširenja. To uključuje omogućavanje konstruktivnog i održivog dijaloga kroz cijeli politički spektar, posebno unutar parlamenta. Potrebno je uraditi mnogo toga i na njegovanju okruženja koje pruža razne mogućnosti organizacijama civilnog društva. Snažno civilno društvo povećava političku odgovornost i promoviše dublje razumijevanje reformi vezanih za pristupanje.
15. Dobrosusjedski odnosi su veoma važan element Procesu stabilizacije i pridruživanja. Potrebno je ulagati stalne napore kako bi se prevazišlo naslijeđe iz prošlosti, njegovalo pomirenje i rješavali bilateralni sporovi između zemalja u procesu proširenja i zemalja članica. Zainteresovane strane trebaju razmatrati bilateralna pitanja što je ranije moguće i ona ne bi trebala zadržavati proces pristupanja, koji treba biti zasnovan na utvrđenim uslovima.
16. Regionalna saradnja je dodatno ojačana tokom protekle godine. Komisija u potpunosti podržava rad Procesu saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECp) i Savjeta za regionalnu saradnju, uključujući Regionalnu strategiju 2020. Povećano uključivanje Kosova u regionalne inicijative se smatra pozitivnim razvojem događaja. Komisija pozdravlja pokretanje unaprijedene saradnje Zapadnobalkanske šestorke i poboljšane saradnje u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja. Ti događaji jačaju multilateralnu dimenziju politike proširenja, podržavaju inkluzivnu saradnju i razmjenu najbolje prakse o ekonomskom upravljanju i promovišu povezanost unutar regiona i sa EU. Komisija takođe pozdravlja i Berlinski samit koji je održan u avgustu, a koji pokazuje snažnu političku podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana. Predviđeno je održavanje budućih samita, s Austrijom kao sljedećim domaćinom. "Berlinski proces" može biti ključan za podupiranje reformi i postavljanje realističnih prioriteta za suštinska ulaganja u vezi sa povezivanjem. Može djelovati i kao podsticaj za pomoć u rješavanju neriješenih bilateralnih pitanja. Komisija je spremna da podrži nastavak ove inicijative.
17. U 2014. godini je pokrenut novi **Instrument prepristupne pomoći**. EU će, u cilju pružanja podrške zemljama u procesu proširenja u njihovim pripremama za pristupanje, kao i za regionalnu i prekograničnu saradnju, osigurati 11,7 milijardi eura za period od 2014. do 2020. godine putem programa IPA II. IPA II povećava fokus na prioritete za pristupanje EU na poljima demokratije i vladavine prava, kao i konkurentnosti i rasta. IPA II takođe uvodi sektorski pristup, podsticaj za donošenje rezultata, povećanu budžetsku podršku i prioritizaciju projekata. Veća ulaganja u glavnim infrastrukturnim koridorima zahtijevaju koordinisan pristup. Ojačana je koordinacija sa međunarodnim finansijskim institucijama. Investicioni okvir Zapadnog

Balkana će nastaviti da daje podršku ulaganjima kojima se podstiče zapošljavanje i rast i promoviše povezanost unutar regiona.

II.

18. **Crna Gora:** U pristupnim pregovorima su preduzeti dalji koraci. Analitički pregled pravne stečevine EU (*screening*) je završen u maju 2014. godine. U decembru su otvoreni pregovori na poglavljima 23 – Pravosuđe i osnovna prava i 24 – Pravda, sloboda i sigurnost. Na osnovu akcionog plana koji je usvojila Crna Gora, EU je ustanovila sveobuhvatni set od 84 privremena mjerila za poglavlja 23 i 24. Ova mjerila pružaju jasne smjernice za buduće reforme. Sveukupno gledano, pregovori su otvoreni za dvanaest poglavlja i privremeno zatvoreni za dva poglavlja.
19. Započelo je sprovođenje akcionih planova. Nakon usklađivanja relevantnog zakonodavstva sa ustavnim reformama iz jula 2013. godine, izabran je i imenovan određeni broj ključnih nosilaca pravosudnih i tužilačkih funkcija. Nakon nekoliko pokušaja, parlament je konačno imenovao novog vrhovnog državnog tužioca u oktobru 2014. Povećana je efikasnost pravosuđa. Ojačan je zakonodavni okvir za zaštitu osnovnih prava, uključujući i Zakon o ombudsmanu.
20. Međutim, uočena su odlaganja u određenom broju mjera, posebno u pogledu zakonskih reformi i borbe protiv korupcije. Usvojene zakonodavne mjere nisu dale rezultate u praksi. Crna Gora bi trebala što prije usvojiti adekvatan zakon o finansiranju političkih stranaka. Potrebno je postići kredibilne rezultate u istragama, krivičnom gonjenju i konačnim osuđujućim presudama u predmetima korupcije, uključujući korupciju na visokom nivou. Potrebno je osigurati sistematsku upotrebu instrumenata za zaplijenu i oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog djela. Ozbiljna zabrinutost ostaje u pogledu slobode izražavanja i medija. Treba ubrzati rad na istragama slučajeva nasilja nad novinarima. Potrebno je ustanoviti konstruktivan politički dijalog i vratiti povjerenje u izborni proces i državne institucije. Jačanje administrativnih kapaciteta za pitanja EU integracija će biti ključni na putu ka EU. Depolitizacija državne službe i povećan nivo profesionalizma su takođe potrebni. Potreban je rad na ekonomskim reformama, kao i na rješavanju visoke stope nezaposlenosti i poboljšanja poslovnog okruženja. Hitno je potrebno i održivo rješenje za Kombinat aluminijuma Podgorica koje će biti u skladu sa SSP-om.
21. Za duboke i dugotrajne političke reforme koje bi ojačale vladavinu prava potrebna je jaka politička volja. Crna Gora je prva zemlja koja je otvorila poglavlja 23 i 24 u okviru novog pristupa vladavini prava i pristupnim pregovorima. Komisija podsjeća na postojanje klauzule "sveukupne ravnoteže" u okviru pregovaranja. Napredak u ispunjavanju privremenih mjerila u poglavljima vladavine prava i relevantnih nedostataka koji su gore navedeni, zajedno uz vidljive rezultate, će uticati na sveukupno napredovanje pristupnih pregovora, uključujući i planove i programe budućih međuvladinih konferencija
22. **Srbija:** Pregovori o pristupanju Srbije Evropskoj uniji su u toku. Evropski savjet je donio odluku da započne pregovore sa Srbijom zahvaljujući njenom napretku u reformama i kontinuiranoj posvećenosti normalizaciji odnosa sa Kosovom. Prva međuvladina konferencija o pregovorima je održana u januaru 2014. Analitički pregled pravne stečevine EU (*screening*) teče prema planu. Jake poplave koje su pogodile zemlju u maju su imale značajan društveno-ekonomski uticaj. EU je pružila hitnu i značajnu pomoć u spašavanju i oporavku i organizovala donatorsku konferenciju u julu. Međunarodna zajednica se obavezala da će pružiti značajnu pomoć u fazi oporavka i rekonstrukcije.

23. Srbija je ostvarila određeni napredak na polju reforme javne uprave. Usvojena je sveobuhvatna strategija i pojačana koordinacija i planiranje. Što se tiče pravosuđa, usvojeno je važno zakonodavstvo kao i pravila za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca. Imenovan je važan broj predsjednika sudova i to na stalnoj osnovi. Postoji snažna politička volja za borbu protiv korupcije. Sprovedeno je nekoliko istraga u slučajevima korupcije na visokom nivou i učinjeni su naponi na poboljšanju koordinacije. Srbija je aktivno učestvovala u regionalnoj saradnji na polju sprovođenja zakona.
24. Međutim, potrebno je ulaganje stalnih napora na stvaranju efikasnog i nezavisnog pravosuđa. Preostaje usvajanje ključnih dijelova zakonodavstva, kao što je zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, zakon o prijavljivačima korupcije, i zakon o sprečavanju sukoba interesa. Korupcija je i dalje rasprostranjena na mnogim poljima. Srbija treba postići konkretne rezultate u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Potrebno je puno poštovanje osnovnih prava u praksi, uključujući zaštitu najranjivijih grupa. Postoji zabrinutost zbog pogoršanja uslova za puno ostvarivanje slobode izražavanja. Potrebno je rješavati slabosti javne uprave i osigurati da se nalazi nezavisnih regulatornih tijela ispoštuju. Ekonomske reforme predstavljaju ključni dio ostvarivanja rasta i rješavanja visoke stope nezaposlenosti.
25. Sa svojim snažnim mandatom, nova Vlada treba iskoristiti priliku da se energično upusti u reforme. Srbija se suočava sa mnogim izazovima i treba proaktivno podsticati inkluziju i transparentnost procesa pristupanja. U cilju podrške procesu reforme, Srbija bi trebala poboljšati planiranje, koordinaciju i praćenje primjene novog zakonodavstva i politika. U skladu sa novim pristupom pitanjima vladavine prava, utvrđena su mjerila za otvaranje u okviru poglavlja 23 i 24. Ovim mjerilima se od Srbije zahtijeva predstavljanje sveobuhvatnih akcionih planova. U cilju osiguravanja sveukupne ravnoteže u pregovorima, napredak na ovim poglavljima treba da se odvija paralelno sa sveukupnim napretkom u pregovorima.
26. Srbija i dalje treba zadržati svoju posvećenost regionalnoj saradnji i aktivan i konstruktivan angažman u procesu normalizacije odnosa sa Kosovom, u kojem je ustanovljen značajan napredak. Treba nastaviti da osigurava sprovođenje sporazuma koji su doneseni tokom dijaloga. Komisija podsjeća da, kao i u slučaju poglavlja vladavine prava, pregovarački okvir zahtijeva da se napredak u procesu normalizacije odnosa sa Kosovom u okviru poglavlja 35 odvija paralelno sa ukupnim napretkom pregovora. Poglavlje 35 je potrebno otvoriti u ranoj fazi pregovora. Ovo će pružiti čvrst okvir za praćenje provedbe postignutih sporazuma.
27. **Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija** Proces pristupanja Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije EU je u zastoju. Nepostupanje prema preporukama Komisije datim Vijeću znači da pregovori o pristupanju još uvijek nisu otvoreni. U isto vrijeme, neuspjeh vlade da u dovoljnoj mjeri ispuni uslove po ključnim pitanjima, umanjio je održivost reformi, dok je nazadovanje evidentno u nekim područjima.
28. Došlo je do daljnjeg napretka u reformi javne uprave kao i u aktivnoj regionalnoj i međunarodnoj policijskoj saradnji. Zemlja održava visok nivo usklađenosti sa *acquisem* u zavisnosti gdje se nalazi u procesu pristupanja. Agenda EU ostaje strateški prioritet zemlje.
29. Međutim, u poslednjih godinu dana, došlo je do ozbiljne zabrinutosti zbog sve veće politizacije državnih institucija i državne kontrole nad medijima, kao i u kontekstu izbora prema navodima OSCE-a/ODIHR-a. Povjerenje u državne institucije se postepeno urušava. Zabrinutost zbog selektivne pravde sve više raste. Situacija o slobodi medija je nastavila da se pogoršava. Nedavne političke krize između vlade i opozicionih partija su pokazale da stranački interesi sve više preovladavaju nad nacionalnim interesima. Odgovornost vlade i opozicije je da se osigura da se politička

rasprava odvija prvenstveno u parlamentu i da doprinesu stvaranju uslova za njegovo pravilno funkcionisanje. Vlada treba osigurati da opozicija ima mogućnost da u potpunosti obavlja svoju funkciju demokratske kontrole. Istovremeno, opozicija se takođe treba konstruktivno uključiti u demokratske procese. Tokom protekle godine nije održan sastanak o dijalogu na visokom nivou o pristupanju. Što se tiče međuetničke situacije, potrebno je izgraditi veće povjerenje između zajednica. Potrebno je završiti ocjenu Ohridskog okvirnog sporazuma i sprovesti njegove preporuke.

30. Od suštinskog je značaja da se poduzmu odlučni koraci u cilju rješavanja "spora oko imena" sa Grčkom. Neuspjeh strana ovog spora da postignu kompromis, nakon 19 godina pregovora kojima posreduje UN, ima direktan i negativan uticaj na evropske aspiracije zemlje. Potrebna je odlučna akcija, kao i proaktivna podrška lidera EU. Komisija podsjeća na svoj stav da bi se, u slučaju da su screening i razgovori Savjeta o pregovaračkom okviru bili u toku, mogao stvoriti neophodni podstrek koji bi podržao dogovoreno i obostrano prihvatljivo rešenje u vezi pitanja imena još pre nego što su otvorena poglavlja pregovora.
31. Sveobuhvatno, s obzirom na kumulativni napredak koji je zemlja ostvarila, Komisija smatra da se politički kriterijumi i dalje ispunjavaju u dovoljnoj mjeri i ponavlja svoju preporuku da se otvore pregovori o pristupanju, ali žali zbog određenog nazadovanja u poslednjih godinu dana. Komisija poziva vlasti da preduzmu odlučnu akciju za rešavanje problema u vezi sa povećanjem politizacije i sve većim nedostacima u pogledu nezavisnosti pravosuđa i slobode izražavanja, tako da se njena preporuka može održati u narednim godinama. Komisija ostaje posvećena pružanju pomoći naporima zemlje, uključujući i kroz inkluzivni dijalog na visokom nivou o procesu pristupanja, tokom rješavanju svih reformi vezanih za EU, kako bi se mogao postići puni potencijal odnosa.
32. **Albanija:** Odluka Evropskog savjeta iz juna 2014. da Albaniji dodijeli status kandidata je priznanje za preduzete korake reforme. Navedeno je takođe ohrabrenje da se pojača tempo reformi. U novembru 2013. godine, Komisija je pokrenula dijalog na visokom nivou sa Albanijom kako bi pomogla zemlji da održi fokus na njenom procesu integracije u EU, kao i da se prati napredak reformi pod ključnim prioritetima identifikovanim za otvaranje pregovora o pristupanju. U maju 2014. godine Albanija je usvojila mapu puta za utvrđivanje i strukturiranje planirane reforme pod ključnim prioritetima.
33. Albanija je ostvarila napredak tokom protekle godine. Poduzeti su dalji koraci u pravcu reforme pravosuđa. Vlada je pokazala političku volju da odlučno djeluje u prevenciji i borbi protiv korupcije. Zakonodavni okvir je ojačan, a koordinacija i nadzor politika na centralnom nivou je poboljšana. Borba protiv organizovanog kriminala pokazuje pozitivan trend u mnogim oblastima, sa intenziviranjem aktivnosti u vezi sprovođenja zakona, posebno o zaplijeni droge i zločinima vezanim za droge, o privrednom kriminalu i trgovini ljudima. Poduzeti su neki koraci za poboljšanje zakonskog priznanja prava lezbijskih, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba.
34. Međutim, mnogi nedostaci i dalje postoje, posebno u oblasti vladavine prava. Potrebno je mnogo toga uraditi. Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala su značajni izazovi. Potrebno je da Albanija preduzme značajne i održive napore za rješavanje sprovođenja ključnih prioriteta identifikovanih za otvaranje pregovora o pristupanju. Albanija će morati da odlučno djeluje kako bi: nastavila reformu javne uprave u cilju jačanja svog profesionalizma i depolitizacije; nastavila sa sveobuhvatnom reformom sudstva kako bi ojačala njegovu nezavisnost, efikasnost i odgovornost kroz inkluzivni proces i bliske konsultacije sa Venecijanskom komisijom; intenzivirala svoje napore u borbi protiv korupcije i poduzela dalje korake utvrđene u borbi protiv organizovanog

kriminala, sa ciljem uspostavljanja čvrste evidencije rezultata proaktivnih istraga, gonjenja i osuđujućih presuda u obe oblasti; poduzela djelotvorne mjere za jačanje zaštite ljudskih prava, uključujući i prava Roma, i antidiskriminacione politike, kao i sprovođenje imovinskih prava. Što se tiče slobode izražavanja i medija, Vlada nije postupila po utvrđenim prioritetima. Potrebno je vratiti sve statutarne funkcije Organa za audiovizuelne medije i garantovati njegovu nezavisnost u praksi. Albanija treba nastaviti ekonomske reforme koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti i rješavanje problema visoke stope nezaposlenosti, kao i problema visoke neformalnosti u privredi i poboljšanje poslovnog okruženja.

35. Od ključnog je značaja da se proces reforme prati konstruktivnim i održivim političkim dijalogom između vlade i opozicije. Odgovornost je i vlade i opozicije da osiguraju da se politička rasprava odvija prvenstveno u parlamentu i da doprinesu stvaranju uslova za njegovo funkcionisanje. Vlada treba da obezbijedi da opozicija ima mogućnost da u potpunosti obavlja svoju funkciju demokratske kontrole. Istovremeno, opozicija takođe treba da se konstruktivno uključi u demokratske procese. Konstruktivan rad i rad zasnovan na kompromisu u parlamentu je od vitalnog značaja za održivost reformi. Osnivanje Nacionalnog savjeta za evropske integracije, ujedinjujući sve zainteresovane strane, će dodatno pomoći da se poboljša uključenost procesa reforme. Takođe je ključ za konsenzus o relevantnim reformama širom albanskog društva.
36. **Bosna i Hercegovina:** Zemlja je i dalje u zastoju u procesu evropskih integracija. Još uvijek nedostaje zajedničke političke volje političkih lidera da pokrenu reforme neophodne za napredak na putu ka EU. Napredak u političkim i ekonomskim pitanjima i evropskim standardima je bio veoma ograničen. Velike poplave koje su u maju pogodile zemlju imale su značajan društveno-ekonomski uticaj. EU je pružila neposrednu i značajnu pomoć u spašavanju i dostavljanju pomoći te je u julu organizovala donatorsku konferenciju. Međunarodna zajednica je obećala značajna sredstva za fazu oporavka i obnove.
37. Početkom 2014. građani su organizovali masovne proteste koji su još više istakli slabu društveno-ekonomsku situaciju. Komisija je pokrenula tri inicijative kako bi se naglasak stavio na reforme i pitanja od neposrednog interesa za građane. Tako je u okviru Strukturiranog dijaloga o pravosuđu između EU i Bosne i Hercegovine dodato i pitanje vladavine prava i to posebno pitanje borbe protiv korupcije. Uspostavljena je zajednička Radna grupa između EU i Bosne i Hercegovine za ubrzanje realizacije projekata koje finansira EU. Glavni zadatak radne grupe je jačanje ekonomskog upravljanja. Zajedno sa ključnim akterima, uključujući i međunarodne finansijske institucije, izrađen je „Pakt za rast i zapošljavanje“. Ovaj pakt će biti mjerilo za neophodne ekonomske reforme u narednim mjesecima, kao i osnova za Nacionalni program ekonomskih reformi koje Komisija očekuje da će zemlja razviti do kraja januara 2015.
38. Nepostojanje djelotvornog mehanizma koordinacije o pitanjima EU i dalje negativno utiče na međusobne odnose između BiH i EU. Nastavljene su političke tenzije unutar Vijeća ministara koje se odnose na podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti. To dodatno komplikuje složenost institucionalnih rješenja u zemlji zbog čega nisu održana tri od posljednjih šest sastanaka pododbora iz okvira Privremenog sporazuma. Bosna i Hercegovina i dalje odbija da prilagodi Privremeni sporazum uzimajući u obzir svoju tradicionalnu trgovinu sa Hrvatskom prije njenog ulaska u EU. Komisija je preduzela korake kako bi suspendovala određene trgovinske olakšice Bosni i Hercegovini ukoliko se proces prilagođavanja ne završi do kraja 2015. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji je potpisan 2008, a ratifikovan 2011. još uvijek nije stupio na snagu pošto Bosna i Hercegovina još nije ispunila uslove.
39. Relevantni politički akteri nisu bili u stanju da dogovore cjelodržavne strategije, a koje

su potrebne za Instrument za pretpristupnu pomoć u sektorima kao što su energetika, transport i okoliš. To je dovelo do značajnog smanjenja sredstava za ove oblasti i ponovno fokusiranje na pomoć od koje građani imaju neposrednu korist. Postizanje neophodnog sporazuma će otvoriti put Bosni i Hercegovini da u potpunosti koristi sredstva koja su joj na raspolaganju.

40. Uprkos intenzivnim naporima Komisije da posreduje u rješavanju preostalih zastoja, nije provedena presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci. Ova presuda se i dalje koristi za uske stranačke političke i etničke interese i njeno rješavanje se povezuje sa drugim pitanjima.
41. Kako bi Bosna i Hercegovina napredovala na putu ka EU, važno je da se odmah nakon izbora brzo formiraju svi nivoi vlasti i da se brzo krene u konkretne reformske korake. Političko rukovodstvo duguje građanima Bosne i Hercegovine jasan pravac kretanja zemlje. Moraju se unaprijediti efikasnost i funkcionisanje političkih institucija na svim nivoima vlasti. To se posebno odnosi na međusobnu saradnju između različitih nivoa vlasti. Ovo zahtijeva uspostavljanje funkcionalnog mehanizma koordinacije o pitanjima EU. Takođe treba jačati javnu upravu na svim nivoima.
42. **Kosovo:** Završetak pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Kosovom i njegovo parafiranje u julu je prekretnica na putu evropskih integracija Kosova. To će biti prvi sveobuhvatni sporazum između EU i Kosova. SSP propisuje povećan politički dijalog, bližu trgovinsku integraciju, uključujući i otvaranje tržišta EU za industrijske i poljoprivredne proizvode sa Kosova, kao i nove oblike saradnje. Komisija sada očekuje njegovo potpisivanje i zaključivanje. Nakon izbora u junu, političko okruženje na Kosovu je sve više polarizovano i Kosovo je došlo do situacije političkog zastoja, odlažući određene ključne reforme.
43. Kosovo je ostvarilo napredak u dijalogu za liberalizaciju viznog režima. Nastavljena je dobra saradnja sa misijom EU za vladavinu prava, EULEKS-om. Vlasti Kosova su preuzele suštinsku obavezu da obnove mandat misije preuzimajući više odgovornosti, i dogovorile su se da će uspostaviti specijalni sud za rješavanje predmeta koji proizilaze iz istrage koju je predvodila Specijalna istražno-radna grupa. Da bi se završio ovaj proces, potrebno je da Kosovo usvoji neophodne zakonske izmjene, uključujući i u njegovom ustavu. Kosovo bi trebalo da sarađuje sa planiranim sudom i da se bavi prošlošću.
44. Kosovo se suočava sa brojnim izazovima. Vladavina prava na Kosovu, uključujući i nezavisnost sudstva, kao i ograničeni rezultati u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije je i dalje veliki problem. Potrebno je uraditi još toga za rješavanje nedostataka utvrđenih u dijalogu o vizama, uključujući ublažavanje bezbjednosnih rizika i potencijalnih migratornih rizika vizne liberalizacije. Potreba za strukturalnim ekonomskim reformama koje se bave visokim nivoom nezaposlenosti postaje nužna. Važne reforme, kao što su izborne i reforme javne uprave se trebaju poduzeti kao prioritet i potrebno je rješavati zaštitu manjina.
45. Potrebno je da Kosovo aktivno radi na svom planu EU reformi i prioriteta istaknutih u Studiji izvodljivosti za 2012. godinu i najnovijem Izvještaju o napretku. Pod SSP-om, Kosovo se obavezalo na sveobuhvatne reforme i usklađivanje zakonodavstva sa *acquisem* EU, uključujući i u sektorima kao što su vladavina prava, javna uprava, ekonomija, konkurencija i trgovina. Kosovo bi trebalo da se fokusira na pripreme za nesmetano sprovođenje SSP-a, uključujući neophodne strukture. Komisija je spremna da podrži Kosovo dok se kreće ka ovoj važnoj fazi u svojim odnosima sa EU i ojača dijalog sa Nacionalnim savjetom za evropske integracije
46. Napredak Kosova ka njegovoj evropskoj budućnosti je moguć zahvaljujući napretku koje je Kosovo ostvarilo u reformama i njegovoj kontinuiranoj posvećenosti u vezi

normalizacije odnosa sa Srbijom, u kojima se ostvario značajan napredak. U tom smislu, nova vlada na Kosovu će trebati da održava posvećenost regionalnoj saradnji i da se aktivno i konstruktivno angažuje u procesu normalizacije sa Srbijom. Kosovo bi trebalo da nastavi da osigurava sprovođenje sporazuma postignutih u dijalogu.

47. Situacija na sjeveru Kosova je i dalje napeta. Potrebno je da sve zainteresovane strane sarađuju sa EULEKS-om, i da se uzdrže od poduzimanja jednostranih koraka. Potrebno je u potpunosti podržavati Eulex u obavljanju svog mandata na sjeveru Kosova. Potrebno je uložiti dalje napore kako bi se omogućilo da četiri sjeverne opštine funkcionišu pod zakonskim okvirom Kosova.
48. **Turska:** Turska je zemlja kandidat i strateški partner za Evropsku uniju. Njena dinamična privreda daje značajan doprinos prosperitetu evropskog kontinenta. Veoma ozbiljna dešavanja u regionu, posebno u Siriji i Iraku, čine saradnju po pitanjima spoljne politike još važnijom. Strateški položaj Turske takođe naglašava značaj dalje saradnje u oblastima migracione politike i energetske sigurnosti. Vrijednost takve saradnje je još jasnija u svjetlu značajnih izazova nametnutih nedavnim dešavanjima u našem zajedničkom susjedstvu, uključujući i ukrajinsku krizu.
49. Aktivni i kredibilni pregovori o pristupanju pružaju najpogodniji okvir za iskorišćavanje punog potencijala odnosa između EU i Turske. S obzirom na njegov obim i dubinu procesa pristupanja, koji je bez premca i koji nema alternativu, njime se promovišu reforme vezane za EU i pruža važna osnova za intenziviranje dijaloga o spoljnoj politici i bezbjednosti i jačanje ekonomske konkurentnosti i trgovinskih mogućnosti. Takođe pomaže u poboljšanju saradnje u oblasti energetike, pravosuđa i unutrašnjih poslova, uključujući vizne/migracione politike/readmisije. Pregovori o pristupanju trebaju ponovo dobiti zamah, poštujući obaveze Evropske unije i utvrđenu uslovljenost. EU bi trebalo da ostane važno uporište za ekonomske i političke reforme u Turskoj. U tom smislu, u interesu Turske i EU je da se u što kraćem roku definišu polazište za otvaranje pregovora za Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava i 24: Pravda, sloboda i sigurnost, što bi dovelo do otvaranja pregovora o ova dva poglavlja. Turska može da ubrza tempo pregovora ukoliko napreduje u ispanjavanju mjerila, ispuni uslove iz pregovaračkog okvira i poštuje svoje ugovorne obaveze prema EU. Navedeno može da obezbijedi značajan podsticaj pregovaračkom procesu. U međuvremenu, saradnja između EU i Turske treba da se razvija u svim ključnim oblastima, posebno onima koja su već identifikovana u važećoj agendi.
50. Turska igra važnu regionalnu ulogu i aktivno učestvuje u svom širem susjedstvu. U tom smislu, potreban je dalji razvoj dijaloga i saradnje o spoljnopoličkim pitanjima od zajedničkog interesa. Nastavak učešća Turske u ZBOP misijama i operacijama, a njena nedavna ponuda da doprinese misijama EUFOR CAR i EUBAM u Libiji, je pozdravljena. Uloga Turske u vezi Sirije, a posebno kada je riječ o veoma važnoj humanitarnoj podršci Sirijcima koji bježe od nasilja preko granice, je ključna. EU je obećala da će nastaviti da pruža podršku vladama i lokalnim zajednicama sirijskih susjeda kako bi se mogli djelotvorno baviti povećanjem dolaska izbjeglica i graditi njihovu otpornost. Turska je jasno iskazala svoju spremnost da igra aktivnu ulogu u koaliciji protiv Isila. Politički dijalog treba da se koristi za razvoj bliže saradnje protiv Isila i njegove mreže finansiranja. Ovaj aktivni dijalog o borbi protiv terorizma između EU i Turske je pozdravljen i treba ga dodatno ojačati, posebno u oblasti "stranih boraca". Ova saradnja će biti dodatno poboljšana kada Turska usvoji relevantno zakonodavstvo u vezi borbe protiv terorizma. EU nastavlja da ohrabruje Tursku da razvija svoju spoljnu politiku kao dopunu i u saradnji sa EU, i da se postepeno usklađuje sa politikom i stavovima EU.
51. Nastavljena je provedba reformi usvojenih prethodnih godina, a naročito mjera najavljenih u paketu demokratizacije iz 28. septembra 2013. godine. Ustavni sud je donio

niz važnih odluka što je ilustrovalo elastičnost ustavnog sistema zemlje. Sporazum o ponovnom prihvatu između EU i Turske potpisan je u decembru 2013. godine, paralelno sa pokretanjem dijaloga o viznoj liberalizaciji, a stupio na snagu 1. oktobra 2014. Bilo je obnovljenih napora u pravcu mirnog rješavanja kurdskog pitanja, a prije svega usvajanje zakonodavstva čiji je cilj da se „u proces rješavanja unese snažniji pravni osnov“. Ovaj proces je od istorijskog značaja za Tursku i trebalo bi da se nastavi u dobroj veri na svim stranama.

- 52.** Odgovor Vlade nakon optužbi za korupciju iz decembra 2013. godine je izazvao ozbiljnu zabrinutost u pogledu nezavisnosti pravosuđa i podjele vlasti. Premještaji i otpuštanja policajaca, sudija i tužilaca velikog razmjera, uprkos tvrdnjama vlade da to nije povezano s predmetom protiv korupcije, uticali su na efikasno funkcionisanje nadležnih institucija i pokrenuli pitanja u pogledu načina na koji su korišteni postupci radi njihovog ozvaničavanja. Od suštinskog je značaja da istrage optužbi za korupciju budu propisno sprovedene uz punu transparentnost, a operativne sposobnosti pravosuđa i policije osigurane. Pokušaji zabrane društvenih medija, što je kasnije poništeno od strane Ustavnog suda, i pritisci na štampu koji dovode do široko rasprostranjene autocenzure, odraz su restriktivnog pristupa slobodi izražavanja. Pristup koji je zauzet u oblasti slobode okupljanja ostaje restriktivan. Tursko zakonodavstvo i njegova primjena u pogledu prava na okupljanje i intervenciju od strane policijskih službenika će trebati uskladiti sa evropskim standardima.
- 53.** U tom kontekstu, prioriteta za Tursku će biti podsticanje dijaloga širom političkog spektra i društva u većoj mjeri, oživljavanje reformskih napora u oblasti vladavine prava i pridavanje posebne pažnje poštovanju svojih osnovnih prava u pravu i u praksi. Otvaranje pregovora o Poglavlju 23. i 24. Turskoj će obezbijediti sveobuhvatnu mapu puta za reforme u ovoj oblasti od suštinskog značaja. Turska je pozvana da se sistematičnije angažuje sa Komisijom i drugim odgovarajućim tijelima, kao što su Savjet Evrope, uključujući i Venecijansku komisiju. Uopšteno govoreći, više pažnje treba posvetiti efikasnoj primjeni postojećeg zakonodavstva. Ministarstvo evropskih poslova igra ključnu ulogu u osiguranju koordinacije i usklađenosti novog zakonodavstva sa zakonima EU. Komisija očekuje konkretno praćenje od strane Turske u pogledu svoje nedavno usvojene strategije EU, čiji je cilj oživljavanje procesa pristupanja Turske.
- 54.** Pozitivna agenda, pokrenuta 2012. godine, nastavlja da podržava i nadopunjuje pregovore o pristupanju sa Turskom kroz pojačanu saradnju u brojnim oblastima od zajedničkog interesa. Veći broj kontakata na visokom nivou između Turske, EU i njenih država članica bi dodatno ojačao saradnju. Treba se pozabaviti izazovima u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, prije svega na polju migracije, kroz pojačane zajedničke napore. EU očekuje puno i efikasno sprovođenje obaveza Turske iz sporazuma o ponovnom prihvatu prema svim državama članicama.
- 55.** Sa svojom velikom, dinamičnom ekonomijom, Turska je ujedno i važan trgovinski partner EU i dragocjena komponenta konkurentnosti EU preko Carinske unije. Vrijeme je da se radi u pravcu oslobađanja punog potencijala Carinske unije. EU bi trebalo da se angažuje sa Turskom na proširivanju i modernizaciji međusobnih trgovinskih odnosa u korist obje strane. Treba se pozabaviti i brojnim pitanjima koja se odnose na funkcionisanje Carinske unije, na osnovu evaluacije završene 2014. godine. Od suštinskog je značaja i razvijanje aktivnog i dalekosežnog ekonomskog dijaloga. Dalje jačanje energetske saradnje između EU i Turske i napredak u pregovorima o pristupanju bi olakšali međusobnu povezanost i integrisanje energetske tržišta. Ekonomska saradnja bi bila u velikoj mjeri pojačana otvaranjem pregovora o Poglavlju 5. (Javne nabavke), Poglavlju 8. (Konkurencija) i Poglavlju 19. (Zapošljavanje i socijalna politika), čim Turska ispuni neophodna mjerila.

56. Komisija ističe sva suverena prava država članica EU. Ovo uključuje, između ostalog, pravo sklapanja bilateralnih sporazuma i pravo na istraživanje i iskorišćavanje prirodnih resursa u skladu sa *acquisem* EU i međunarodnim pravom, uključujući i Konvenciju UN-a o pravu mora. U skladu sa ponovljenim stavovima Savjeta i Komisije iz prethodnih godina, sada je hitno da Turska ispuni svoju obavezu potpune primjene Dodatnog protokola i učini napredak u pravcu normalizacije odnosa sa Republikom Kipar. Ovo bi moglo da obezbijedi novi zamah za proces pristupanja, omogućavajući, naročito, postizanje napretka u pogledu osam poglavlja koji su obuhvaćeni zaključcima Savjeta iz decembra 2006. godine. Komisija apeluje i na izbjegavanje bilo kakve vrste prijetnje, izvora trvljenja ili provokativnog djelovanja koji bi mogli nanijeti štetu dobrosusjedskim odnosima i mirnom rješavanju sporova. Komisija pozdravlja podršku Turske za nastavak razgovora o sveobuhvatnom rješenju na Kipru. Sada je važno da takvu podršku prate konstruktivne izjave i konkretne akcije.
57. Što se tiče kiparskog pitanja, Komisija pozdravlja nastavak razgovora o sveobuhvatnom rješenju između vođa zajednica kiparskih Grka i kiparskih Turaka pod pokroviteljstvom UN-a i imenovanje gospodina Espen Bart Eide za specijalnog savjetnika generalnog sekretara UN-a za Kipar. Komisija očekuje da će obje strane uskoro započeti suštinske strukturirane pregovore koji će utrti put za sporazum o sveobuhvatnom rješenju kiparskog problema u korist svih strana. Komisija ohrabruje korake koji doprinose pozitivnoj klimi između zajednica i koji koriste Kipranima u svakodnevnom životu i pozdravlja inicijative civilnog društva u tu svrhu. EU je izjavila spremnost da prihvati uslove rješenja u skladu sa principima na kojima počiva Unija. Izjave koje ne vode ka stvaranju pozitivne atmosfere u kontekstu tekućih razgovora o postizanju rješenja treba izbjegavati.
58. **Island**, nakon odluke islandske vlade pregovori o pristupanju su stavljeni na čekanje od maja 2013. godine. Imajući u vidu stav vlade, Komisija je nastavila sa postepenim ukidanjem pretpristupne pomoći IPA u slučaju Islanda. Island ostaje važan partner za EU kroz učešće u Sporazumu o Evropskom ekonomskom prostoru, članstvo u Šengenu, kao i kroz saradnju o arktičkim pitanjima.

ANEKS

**Pregled nalaza iz izvještaja o napretku Crne Gore, Srbije, Bivše Jugoslovenske
Republike Makedonije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova i Turske**

Crna Gora

Crna Gora i dalje u dovoljnoj mjeri ispunjava **političke kriterijume**. Vlada je ostala fokusirana na evropske integracije. Strukture za pregovore o pristupanju su dodatno ojačane. Usvajanje Akcionog plana za period od 2014.-2015. godine za sprovođenje strategije za reformu javne uprave i uspostavljanje nove specijalne grupe za reformu javne uprave u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), bi trebali da podrže napredak u ovoj oblasti. Javnu upravu je potrebno dodatno racionalizovati, i povećati transparentnost kako bi se ograničio prostor za korupciju, te osigurati da administrativni kapaciteti u oblasti evropskih integracija budu ojačani. Potrebni su ozbiljni naponi kako bi se riješilo pitanje visokog nivoa politizacije u državnoj službi i osiguralo zapošljavanje i napredovanje koje se temelji na zaslugama. Bitno je postići veći nivo profesionalizma i efikasnosti, posebno radi osposobljavanja uprave za izazove koje sa sobom nose pregovori o pristupanju i sprovođenje *acquisa*. Što se tiče finansijskog upravljanja, kapaciteti za potrebe pravljenja finansijskih prognoza treba da budu ojačani, a usklađenost sa evropskim standardima povećana.

Optužbe za ponašanja suprotna zakonu nanijele su štetu izbornim krugovima održanim u više opština početkom 2014. Te optužbe bi trebalo istražiti, tamo gdje je to prikladno, i, ako je potrebno, nadležni organi trebaju pokrenuti krivični postupak. Zbog polarizovane političke klime, proces formiranja novih uprava u određenim opštinama nakon izbora je bio težak. Novo izorno zakonodavstvo je usvojeno u februaru i martu. Njime se ispunjava nekoliko neispunjenih preporuka OSCE-a/ODIHR-a, dok određena pitanja i dalje trebaju biti riješena u skladu sa evropskim standardima i najboljom praksom. Usvajanje izmjena i dopuna zakona o finansiranju političkih stranaka obilježeno je kontroverzom, gdje je glavna vladajuća stranka glasala protiv. U skladu sa presudom Ustavnog suda iz juna, značajan dio izmjena i dopuna Zakona o finansiranju političkih stranaka je ocijenjen kao neustavan. Crna Gora treba da svoj zakonodavni okvir u ovoj oblasti brzo i u potpunosti uskladi sa evropskim standardima i najboljom praksom, te da ostvari početne rezultate u pogledu ispravne primjene zakona, uključujući primjenu odvratajućih sankcija tamo gdje je potrebno. Još uvijek je potrebno završiti sudsku istragu u pogledu navodne zloupotrebe javnih fondova u stranačko-političke svrhe i osigurati političku odgovornost.

U oblasti reforme pravosuđa, u toku je sprovođenje mjera u skladu sa rokovima predviđenim Akcionim planom. Nakon usklađivanja relevantnog zakonodavstva sa ustavnim reformama iz jula 2013. godine, izabrano je nekoliko sudskih i tužilačkih zvaničnika. Nakon nekoliko pokušaja, Parlament je konačno imenovao novog vrhovnog državnog tužioca u oktobru 2014. godine. Potrebno je sprovesti reforme kojima se uvodi jedinstven sistem postavljenja sudija i tužilaca u cijeloj državi, objektivan i na zaslugama utemeljen sistem napredovanja, kao i poboljšan disciplinski sistem. I dok je djelotvornost sudova sveukupno porasla, treba nastaviti napore ka daljem unapređenju efikasnosti pravosuđa.

Uticao je mjerama za borbu protiv korupcije je do sada bio ograničen. Prije početka rada nove agencije za borbu protiv korupcije, postojeće ustanove u oblasti prevencije korupcije treba ojačati kako bi zauzele proaktivniji pristup. Korupcija ostaje rasprostranjena u mnogim oblastima te i dalje predstavlja ozbiljan problem. Potrebno je ostvariti pouzdane rezultate u pogledu istraga, krivičnih gonjenja i pravosnažnih presuda u predmetima korupcije, uključujući korupciju na visokom nivou. Potrebno je osigurati sistematsku primjenu instrumenata zapljene i oduzimanja sredstava. Iako je nastavljeno sa pozitivnim učincima u oblasti borbe protiv

narkotika i pokrenuti su novi predmeti vezani za krijumčarenje migranata, ostaju poteškoće u pogledu rješavanja drugih oblika organizovanog kriminala, uključujući trgovinu ljudima, kompjuterski kriminal i borbu protiv pranja novca.

Broj pravosnažnih presuda kako za korupciju tako i za organizovani kriminal je ograničen, a predmeti se često upućuju na ponovni postupak zbog proceduralnih povreda. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od suštinskog značaja u sprečavanju upliva kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem.

Postoji pravni i institucionalni okvir za poštovanje ljudskih prava i glavni elementi međunarodnog prava iz oblasti ljudskih prava su ugrađeni u pravni sistem.

Kapaciteti ustanova koje su zadužene za zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava treba da budu pojačani, uključujući pravosuđe i policiju. Nedostaci u ovoj oblasti najviše pogađaju ranjive grupe, na primjer Rome i lica sa invaliditetom.

Ozbiljna zabrinutost ostaje u pogledu slobode izražavanja, koju ugrožavaju slučajevi nasilja nad novinarima i napada na imovinu medija. Stari i nedavni slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima trebaju biti pomno istraženi i krivično gonjeni, kako bi se identifikovali ne samo materijalni izvršioци, nego i oni koji stoje iza napada. Posebno se treba pod hitno pozabaviti starijim slučajevima kako bi se izbjeglo njihovo zastarijevanje. Komisija za praćenje aktivnosti nadležnih organa u vezi sa istraživanjem starih i nedavnih slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima je uspostavljena u decembru.

Vlasti treba da u potpunosti prate njene preporuke. Vlada bi trebala da nastavi da javno podstiče i podržava slobodu medija, izbjegavajući bilo kakve izjave koje bi se mogle shvatiti kao zastrašivanje. Samoregulatorna tijela nadležna za održavanje i podsticanje profesionalnih i etičkih standarda su slaba.

Crnogorske vlasti učinile su dodatne korake u jačanju zaštite prava lezbejki, gejeva, biseksualaca, transseksualaca i interseksualaca (LGBTI).

Prva parada ponosa u Podgorici održana je u oktobru 2013. godine, uz odgovarajuću podršku vlasti. Međutim, napadi na LGBTI osobe su se nastavili, a krivične presude u takvim slučajevima su i dalje malobrojne. Neprijateljsko raspoloženje prema njima i dalje je široko rasprostranjeno u društvu.

Određeni napredak je postignut u pogledu položaja Roma, naročito u pogledu pohađanja škole; pa ipak, stope prekida školovanja i nizak udio romskih učenika u ukupnoj populaciji učenika romske nacionalnosti predstavljaju razlog za zabrinutost. Potrebno je riješiti pitanje diskriminacije Roma i njihove nedovoljne političke zastupljenosti.

Crna Gora nastavlja da održava dobre bilateralne odnose sa drugim državama u procesu proširenja i susjednim državama članicama EU i snažno je uključena u proces razvijanja regionalne saradnje. Parafiran je granični sporazum sa Bosnom i Hercegovinom.

Crna Gora i dalje održava bilateralni sporazum o imunitetu sa Sjedinjenim Državama iz 2007. godine, kojim se garantuje izuzeće od nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda. Crna Gora treba da se uskladi sa stavom EU u okviru pregovora o pristupanju.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, Crna Gora je preduzela dalje korake u pravcu funkcionalne tržišne ekonomije. Zemlja bi trebala da bude u mogućnosti da se, u srednjeročnom periodu, nosi sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije, pod uslovom da nastavi da radi na rješavanju trenutnih slabosti kroz odgovarajuće strukturne reforme.

Privreda se u 2013. godini oporavila od dvostruke recesije, ali je oporavak i dalje slab zbog slabe domaće potražnje, uske proizvodne baze i velike zavisnosti od spoljašnjeg okruženja. Deficit tekućeg računa je donekle smanjen, ali spoljni disbalansi i dalje su visoki. Visoki i stalni

budžetski deficiti ukazuju na potrebu za mjerama fiskalne konsolidacije kako bi se osiguralo smanjenje javnog duga. Unatoč neznatnim poboljšanjima, uslovi na tržištu rada su i dalje nestabilni u pogledu veoma visoke stope nezaposlenosti, naročito među mladima i dugoročno nezaposlenim osobama.

Crna Gora treba da poveća mobilnost radnika i ojača djelotvornost aktivnih politika tržišta rada, kao i da unaprijedi kvalitet obrazovanja, uključujući stručno obrazovanje i obuku.

Kako bi se podržao razvoj privatnog sektora, trebalo bi preduzeti mjere radi daljeg pojednostavljivanja regulatornog i pravnog okruženja, uključujući jačanje izvršenja ugovora, smanjenje administrativnih troškova i prepreka, i olakšavanje postupaka privatizacije. Neriješena situacija Kombinata aluminijuma Podgorica (KAP) iziskuje održivo rješenje, sprovedeno u skladu sa pravilima SSP-a kako bi se izbjegao novi krug potencijalnih obaveza.

Kada se radi o **sposobnosti preuzimanja obaveza članstva**, Crna Gora je na različitim nivoima usklađenosti. Kao rezultat procesa pregleda usklađenosti zakonodavstva (*screening*), Komisija je procijenila da je, u dvadeset poglavlja Crna Gora napredovala dovoljno za otvaranje pregovora o navedenim poglavljima bez utvrđivanja mjerila za otvaranje poglavlja. Deset od tih poglavlja je već otvoreno, sa utvrđenim prelaznim mjerilima ili mjerilima za zatvaranje poglavlja, a dva su privremeno zatvorena. Pored poglavlja o vladavini prava, mjerila za otvaranje pregovora su utvrđena u jedanaest poglavlja⁷. Ispunjavanje mjerila za otvaranje poglavlja, kao i prelaznih mjerila utvrđenih za poglavlja o vladavini prava i mjerila za zatvaranje koja su utvrđena za osam drugih poglavlja⁸, bi trebalo da vodi Crnu Goru na njenom putu evropskih integracija.

Sve u svemu, Crna Gora je napredovala u usklađivanju sa nekim poglavljima *acquisa*, uključujući pravo intelektualne svojine, nauku i istraživanje, obrazovanje i kulturu, zaštitu potrošača i zdravlja i spoljnu, bezbjedonosnu i obrambenu politiku. Crna Gora se uglavnom uskladila i sprovela restriktivne mjere uvedene odlukama Savjeta, uključujući restriktivne mjere EU u kontekstu nezakonitog pripajanja Krima Rusiji i događaja u istočnoj Ukrajini.

Usklađivanje sa *acquisem* i jačanje neophodnih administrativnih kapaciteta ostaje suštinski izazov za Crnu Goru. Crnogorska administracija će trebati da se fokusira na rješavanje utvrđenih, a neispunjenih mjerila za otvaranje poglavlja. Poseban prioritet bi trebalo dati osiguranju usklađenosti sa pravilima državne pomoći SSP-a u slučaju KAP-a. Administrativni kapaciteti u svim oblastima životne sredine i klimatskih promjena moraju biti ojačani, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, kako bi se osigurala usklađenost i sprovođenje *acquisa* u oblasti životne sredine i klime.

Srbija

Srbija nastavlja da u dovoljnoj mjeri ispunjava **političke kriterijume**. Prijevremeni parlamentarni izbori u martu potvrdili su opredjeljenost ove države ka evropskim integracijama. Pristupanje EU ostaje glavni cilj nove vlade. Ona može računati na nezapamćenu dvotrećinsku većinu u parlamentu za sprovođenje ključnih prioritetnih reformi koje su potrebne da vode zemlju na njenom evropskom putu. Srpska vlada je, u tom pogledu, sebi postavila ambiciozne ekonomske ciljeve. Ustavne reforme na samom početku rada novih predstavnika zakonodavne

⁷ Slobodno kretanje robe; pravo poslovnog nastanjanja i sloboda pružanja usluga (Crna Gora je ispunila mjerila za otvaranje ovog Poglavlja te je, kao rezultat toga, pozvana da podnese prijavu za svoju pregovaračku poziciju); politika konkurencije; poljoprivreda i ruralni razvoj; bezbjednost hrane; fitosanitarna i veterinarska politika; ribarstvo; energetika; ekonomska i monetarna politika; socijalna politika i zapošljavanje; regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata; životna sredina i klimatske promjene

⁸ Slobodno kretanje kapitala; javne nabavke; pravo privrednih društava; pravo intelektualne svojine; informaciono društvo i mediji; preduzetništvo i industrijska politika; spoljna, bezbjednosna i obrambena politika; finansijska kontrola

vlasti bi predstavljale odlučujući napredak u pregovorima o pristupanju. Pažnju bi trebalo posvetiti daljem unapređenju uključivanja u proces reformi i njegovoj transparentnosti. Hitna parlamentarna procedura bi trebala da bude ograničena na slučajeve u kojima je to neophodno. Trebalo bi neprestano priznavati ulogu nezavisnih regulatornih tijela i pratiti njihove preporuke. Nacionalna konvencija o Evropskoj uniji je postavljena kao platforma za saradnju sa civilnim društvom u procesu pregovora o pristupanju u junu, što bi trebalo da se realizuje kroz intenzivnu konsultaciju sa civilnim društvom, a naročito u vrijeme posebnih ekonomskih i društvenih izazova za građane Srbije.

Srbija napreduje u reformi javne uprave. Usvojila je sveobuhvatnu strategiju i ojačala koordinaciju i planiranje javnih politika uspostavljanjem novog Sekretarijata za javne politike. Međutim, još uvijek je potrebna dobra i sveobuhvatna reforma, podržana primjerenom analizom i alatima za upravljanje učinkom.

Preduzeti su prvi koraci u sprovođenju nacionalnih strategija za reformu pravosuđa i borbu protiv korupcije koje su usvojene prošle godine. Srbija je napravila pregled značajnih izazova sa kojima se suočava njeno pravosuđe.

Pokrenute su intenzivne zakonodavne aktivnosti. Usvojena su pravila za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca. Značajan broj predsjednika sudova je imenovan na neodređeno vrijeme. Prva generacija notara je stupila na dužnost. Ključni zakoni, međutim, još uvijek nisu usvojeni, kao što je zakon o besplatnoj pravnoj pomoći. U toku je procjena sprovođenja nedavno usvojenih zakona. Potreban je napredak kako bi se osiguralo efikasno i nezavisno pravosuđe. Na proces zapošljavanja i imenovanja sudija i tužilaca i dalje se primjenjuju nejasni kriterijumi. Generalizacija adverzijalnog sistema i izmjena mreža sudova još uvijek nisu značajno uticale na djelotvornost i kvalitet pravosuđa.

Postoji snažan politički poticaj za borbu protiv korupcije. Sprovedene su istrage nekoliko slučajeva na visokom nivou i učinjeni su napor za unapređenje koordinacije i institucionalnog vodstva u ovoj oblasti. Međutim, korupcija ostaje rasprostranjena u mnogim oblastima te i dalje predstavlja ozbiljan problem. Omjer između broja presuda i podignutih optužnica je nizak. Mehanizmi zaštite lica koja prijavljuju korupciju još uvijek nisu uspostavljeni. Potrebno je izgraditi efikasne mehanizme prevencije i suzbijanja. Ulogu Agencije i Savjeta za borbu protiv korupcije treba podržati na najvišem nivou i njihove preporuke i prijedloge treba pratiti na odgovarajući način. Treba pronaći efikasne alternative za prekomjerno pribjegavanje inkriminacijama zbog krivičnog djela zloupotrebe položaja u privatnom sektoru.

Srbija je aktivno učestvovala u regionalnog policijskoj saradnji, koja je polučila konkretne rezultate u borbi protiv organizovanog kriminala, posebno time što je dovela do hapšenja visokog profila u vezi sa organizovanim kriminalnim grupama. Potrebna je strateška procjena prijetnje u pogledu organizovanog kriminala radi izrade strateških planova i analize, i nakon toga odgovarajući odgovor policije, također i putem koncepta policijskog djelovanja putem obavještajnih službi. Potrebno je postići dobre rezultate u pogledu istraga, krivičnih gonjenja i pravosnažnih presuda u slučajevima korupcije i organizovanog kriminala, uključujući i one na visokom nivou. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je osnova za sprječavanje upliva kriminala u politički, pravni i privredni sistem.

Gledajući unaprijed, usvajanje kredibilnih i sveobuhvatnih akcionih planova za Poglavlja 23. i 24., u skladu sa novim pristupom, će predstavljati ključnu prekretnicu za Srbiju.

Pravni okvir za zaštitu manjina je na snazi u velikoj mjeri, ali potrebno je osigurati njegovu dosljednu primjenu širom zemlje, naročito u oblastima obrazovanja, upotrebe jezika i pristupa medijima i vjerskim službama na manjinskim jezicima. Pozitivne mjere preduzete radi poboljšanja situacije Roma treba da budu pojačane, naročito kada se radi o obrazovanju, stanovanju i zapošljavanju. Potrebni su dodatni trajni napor kako bi se poboljšala situacija izbjeglica i raseljenih lica.

Parada ponosa koja je održana u Beogradu 28. septembra bez većih incidenata, predstavlja značajnu prekretnicu u pravcu efikasnog ostvarivanja ljudskih prava uopšteno, a naročito prava lezbejki, gejeva, biseksualaca, transseksualaca i interseksualaca (LGBTI). Srbija je učinila važan korak u pravcu sprovođenja medijske strategije za 2011. godinu usvajanjem paketa medijskog zakonodavstva u avgustu, koje je izrađeno da poboljša transparentnost vlasništva nad medijima i njihovog finansiranja i uskladi zakonodavstvo i praksu sa okvirom EU. Međutim, postoji razlog za zabrinutost u pogledu pogoršavanja uslova za puno ostvarivanje slobode izražavanja.

Vlasti imaju presudnu ulogu u smislu aktivnog doprinosa neometanom ostvarivanju slobode izražavanja, što podrazumjeva pružanje odgovarajuće podrške nezavisnim tijelima, braniocima ljudskih prava i nezavisnim novinarima. Podsticanje svih osnovnih prava i sprovođenje strategije za borbu protiv diskriminacije će iziskivati još posvećeniji i proaktivniji pristup.

Srbija je nastavila sa usvajanjem konstruktivnog pristupa u regionalnoj saradnji i načinila značajna poboljšanja kada su u pitanju odnosi sa nekim od njenih susjeda.

U pogledu **normalizacije odnosa sa Kosovom**, Srbija i dalje učestvuje u dijalogu i sveukupno je opredjeljena za sprovođenje Prvog sporazuma iz aprila 2013. godine o principima koji regulišu normalizaciju odnosa i drugih sporazuma postignutih tokom dijaloga.

To je dovelo do brojnih nepovratnih promjena na terenu, gdje su lokalni i parlamentarni izbori održani po prvi put širom Kosova, a raspuštanje srpske policije i pravosudnih struktura je značajno napredovalo. Usvojeno je trajno rješenje za uključivanje Kosova u Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP). Iako nije bilo sastanaka na visokom nivou od raspisivanja prijevremenih izbora na Kosovu, nastavljen je rad na tehničkom nivou, što je dovelo do napretka u oblastima naplate carina, integrisanog upravljanja granicom, energetike i telekomunikacija.

Međutim, napredak u sprovođenju dijaloga je uglavnom usporen. Prijevremeni opšti izbori su održani i u Srbiji i na Kosovu. Važno je da se nastavi dijalog na visokom nivou. Od suštinskog je značaja i da obje strane i dalje budu potpuno uključene u sprovođenje, u dobroj vjeri, svih postojećih sporazuma. Dalji napredak bi trebao da postepeno dovede do sveobuhvatne normalizacije odnosa između Srbije i Kosova, u vidu zakonski obavezujućeg sporazuma do kraja pregovora o pristupanju Srbije EU, sa izgleđima da i Srbija i Kosovo u potpunosti ostvare svoja prava i ispune svoje obaveze.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, Srbija je postigla ograničen napredak u pravcu uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije. Treba sprovesti široki spektar strukturnih reformi kako bi se, u srednjeročnom periodu, nosila sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije.

U prvoj polovini godine došlo je do pada privrede, a bila je pogođena i obilnim poplavama. Vlada je ozbiljno krenula sa svojim ambicioznim programom ekonomskih i strukturnih reformi usvajanjem prvog seta važnih zakona o radu, privatizaciji i stečaju. Unatoč nizu novih mjera, fiskalni bilansi su i dalje veoma visoki, a dug države je nastavio rasti. Međutim, porast izvoza je doprinijeo smanjenju spoljnih disbalansa. Inflacija je dostigla historijski niske nivoe, izpod ciljnog opsega centralne banke. Nezaposlenost je i dalje veoma visoka.

Potrebni su značajni naponi za smanjenje budžetskih rashoda i sprovođenje usvojenih strukturnih reformi kako bi se ponovo uspostavila fiskalna održivost i, konačno, podržao rast. Smanjenje snažnog uticaja države na ekonomiju zahtijeva rješavanje pitanja nedjelotvornosti glomaznog javnog sektora, unapređenje privatizacije u skladu sa planom, racionalizaciju državne pomoći i poboljšanje korporativnog upravljanja javnim preduzećima. Treba poboljšati

naplatu poreza, također rješavanjem pitanja velikog neformalnog sektora. Poslovno okruženje pati od preglomazne birokratije, sporog ulaska na tržište i izlaska sa tržišta, brojnih prepreka za ulaganje kao što su slab pravni sistem i sporo sprovođenje ugovora. Pitanje visokog udjela nenaplativih kredita mora da bude efikasno riješeno radi povećanja davanja bankarskih kredita. Unaprjeđivanje fizičke infrastrukture, naročito nakon štete koju su nanijele poplave, iziskuje istrajne napore i stvaranje dodatnog fiskalnog prostora. Obrazovni sistem treba učiniti djelotvornijim s obzirom na opadajući broj đaka i nepodudarnost kvalifikacija na tržištu rada.

Što se tiče **sposobnosti da preuzme obaveze članstva**, Srbija je nastavila sa usklađivanjem svog zakonodavstva sa zahtjevima zakonodavstva EU u mnogim oblastima.

Nastavila je da neometano sprovodi svoje obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Dobar napredak se može zabilježiti u oblasti informacionog društva i medija gdje je usvojen paket od tri zakona kojima se sprovodi medijska strategija za 2011. godinu, čime se vrši dalje usklađivanje pravnog okvira Srbije sa *acquisem*. Zakonodavstvo o željezničkom, vazdušnom i drumskom saobraćaju je također dodatno usklađeno. Nastavljeno je objavljivanje rezultata popisa stanovništva i poljoprivrednog popisa. Nova strategija reforme javne uprave iz januara 2014. godine, kao jedan od svojih prioriteta obuhvata i internu finansijsku kontrolu u javnom sektoru.

U oblasti spoljne i bezbjednosne politike, potrebno je unaprijediti usklađenost Srbije sa deklaracijama EU i odlukama Savjeta kako bi Srbija ispunila zahtjev iz pregovaračkog okvira da postepeno uskladi svoje politike i odluke u ovoj oblasti sa onima koje usvoje Evropska unija i njene države članice u periodu do pristupanja. Srbija treba da hitno razradi i sprovede pouzdane i snažne mehanizme praćenja i nadzora radi usklađivanja sa *acquisem* na svim poljima. Značajni napori su također potrebni ne samo da se unaprijedi i u potpunosti sprovede ukupni pravni okvir već i da se, što je i najvažnije, ove reforme potpomognu odgovarajućim finansijskim i ljudskim resursima. Postoji i nedostatak institucionalne koordinacije i vodstva u nekim ključnim oblastima *acquisa*, kao i potreba da se očuva nezavisnost regulatornih tijela. Zakonodavstvo o kontroli državne pomoći mora biti usklađeno sa *acquisem* i djelotvorno primjenjeno na sva preduzeća, uključujući i ona u procesu restrukturiranja i privatizacije. Potrebni su dalji napori za pojednostavljenje postupka azila u skladu sa standardima EU i objekti za trajni smještaj treba da budu hitno poboljšani. Srbija treba da pojača napore koje čini ka usklađivanju u oblasti energetike, uključujući i rad na gasovodu Južni tok. Prioritet je da se izvrši razdvajanje u sektoru gasa i restrukturiranje javnog preduzeća Srbijagas. Dodatno usklađivanje je potrebno i u oblastima oporezivanja, životne sredine, klimatskih promjena, genetski modifikovanih organizama, zajedno sa znatnim jačanjem cjelokupnog sistema zdravstvene i socijalne zaštite.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Sveukupno, ova zemlja nastavlja da u dovoljnoj mjeri ispunjava **političke kriterijume**. Zemlja je provela najveći dio svojih reformi u pogledu pravosudnog sistema i javne uprave i postigla napredak od kada je postala država kandidat 2005. godine.

Nivo zakonodavne usklađenosti je visok obzirom na napredak koji je ova zemlja postigla u procesu pristupanja. Međutim, i dalje postoje ozbiljni izazovi, koji su se u nekim oblastima i povećali. Ovo se, naročito, odnosi na političku kulturu koja podstiče sve veće podjele, ozbiljnu zabrinutost koju izaziva sve veća politizacija i kontrola vlade nad državnim institucijama i medijima, kao i još uvijek delikatna međuetnička situacija.

OSCE/ODIHR su ocijenili da su predsjednički i prijevremeni parlamentarni izbori u aprilu 2014. godine uspješno sprovedeni, ali da su na njih uticali nedostatak odvojenosti državnih i partijskih aktivnosti i pristrasno izveštavanje medija. Problemi koji nastaju zbog nejasne razgraničenosti državne uprave i vladajućih stranaka urušavaju povjerenje u javne institucije.

Nedostatak dijaloga i stalna podjela između stranaka doveli su do obnavljanja političke krize, koja je proizašla iz optužbi u vezi izbora, zbog čega je glavna opoziciona stranka napustila parlament. Glavne političke stranke ne ulažu dovoljno napora kako bi se uključile u konstruktivnu politiku u interesu cjelokupnog biračkog tijela i zemlje u cjelini. Vlada i opozicija bi trebale da preduzmu korake za vraćanje političkog dijaloga u parlament. Vlada treba da osigura da opozicija ima mogućnost da u potpunosti vrši svoju funkciju demokratske kontrole. Istovremeno, i opozicija treba da se uključi u demokratske procese na konstruktivan način.

Politizacija javne uprave, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, pruža ozbiljan razlog za zabrinutost. Principi transparentnosti, odgovornosti i zasluga još uvijek se u potpunosti ne primjenjuju.

OSCE/ODIHR je izvijestio i o vjerodostojnim optužbama za vršenje pritiska na zaposlenike u javnom sektoru tokom aprilskih izbora 2014. godine. Ovim bi se pitanjem trebalo pozabaviti, također i putem novog zakonodavnog okvira.

Također je potrebno dodatno unaprijediti nezavisnost i nadležnost sudova i više se fokusirati na kvalitet pravde koja se pruža građanima. Visok nivo zakonodavnog i tehničkog napretka zemlje u ovoj oblasti je u sjenci rastuće zabrinutosti u pogledu selektivnosti pravde. Ostvaruju se dobri rezultati, ali je korupcija i dalje rasprostranjena u mnogim oblastima, te i dalje predstavlja ozbiljan problem. Okvir za borbu protiv korupcije treba da bude sproveden na djelotvorniji način.

Postignuta su dodatna poboljšanja u oblasti policijske saradnje i borbe protiv organizovanog kriminala i trgovine ljudima. Potrebno je nastaviti ulagati napore kako bi se postigli dobri rezultati u pogledu istraga, krivičnih gonjenja i presuda u slučajevima organizovanog kriminala i korupcije. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od osnovnog značaja u suprotstavljanju uplivu kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem.

Postoji opšti okvir za zaštitu osnovnih prava, ali treba se više fokusirati na njegovo efikasno sprovođenje.

Potrebni su stalni naponi za rješavanje pitanja predrasuda i diskriminacije romske populacije i suprotstavljanje netoleranciji prema lezbejkama, gejevima, biseksualcima, transseksualcima i interseksualcima (LGBTI).

I dalje se pogoršava situacija u pogledu slobode medija. Uticaj vlade na medijsku izvještavanje se između ostalog vrši kroz reklamiranje koje finansira država. Istinski nezavisno izvještavanje je rijetko i nedostaju tačne i objektivne informacije koje bi najgledaniji mediji trebali prezentirati javnosti, kao i informirane javne debata.

Kada je riječ o međuetničkim odnosima, Ohridski okvirni sporazum koji je stavio tačku na sukob iz 2001. godine pruža okvir za garantovanje multietničkog karaktera društva. Međutim, prevladava nepovjerenje među zajednicama. Događaji ili incidenti lako mogu izazvati tenzije. Potreban je proaktivniji i zajednički pristup za unapređenje inkluzivnog multietničkog društva. Ohridski okvirni sporazum tek treba da bude revidiran i njegove preporuke sprovedene.

Zemlja uglavnom održava dobre odnose sa drugim državama u procesu proširenja i ima aktivnu ulogu u regionalnoj saradnji. I dalje je važan konstruktivan pristup odnosima sa susjednim državama članicama EU. Treba izbjegavati postupke i izjave koje negativno utiču na dobrosusjedske odnose.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija i dalje dobro napreduje i u nekim oblastima je postigla određeni dodatni napredak u uspostavljanju funkcionalne tržišne ekonomije. Kako bi se, u srednjeročnom periodu, nosila sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama, zemlja treba da se pozabavi važnim izazovima kroz odlučno

sprovođenje strukturnih reformi.

Ekonomski oporavak i dalje napreduje, ali ostaje usko zasnovan na spoljnom sektoru, s tim da je imao ograničen uticaj na nezaposlenost, koja je i dalje visoka, posebno među mladim ljudima. Reforme koje se bave strukturnom rigidnosti tržišta rada su vrlo skromno napredovale. Očuvana je finansijska stabilnost, i povećan priliv direktnih stranih ulaganja. Fiskalna disciplina, kao i transparentnost i kvalitet državne potrošnje su se pogoršali.

Izgledi za rast i zapošljavanje u velikoj mjeri zavise od poslovnog okruženja domaćeg privatnog sektora.

Da bi se to podržalo postoji potreba da se dodatno pojednostave postupci izdavanja dozvola, radi, između ostalog, podsticanja povratnih veza između domaćih i stranih firmi; ubrzanja procedura za izlazak sa tržišta; i, generalno, osiguranja jednakih uslova za sva preduzeća pri sprovođenju propisa o poslovanju. Potrebno je poboljšati pristup finansijama, također i putem obnavljanja kanala bankarskih kreditiranja. Potrebno je omogućiti bolje usklađivanje kvalifikacija sa potražnjom radne snage kroz dalje reforme obrazovnog sistema, uključujući i sprovođenje strategije za stručne obuke.

Što se tiče javnih finansija, ponovno pogoršanje fiskalne discipline u 2013. i 2014. godini iziskuje bolje postupke planiranja budžeta i dosljednije izvršenje godišnjeg budžeta sa srednjeročnom fiskalnom strategijom. Trebalo bi poboljšati kvalitet javne potrošnje, usmjeravanjem strukture kapitalnih izdataka u pravcu ulaganja koja unapređuju rast.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je postigla dodatni napredak u poboljšanju svoje **sposobnosti da preuzme obaveze članstva**. Zemlja je i dalje uključena u proces stabilizacije i pridruživanja i ispunjava svoje obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Zemlja ima široku saradnju sa EU u svim oblastima *acquisa* i izuzetno je napredovala u pogledu usklađenosti zakonodavstva, na strateškom i institucionalnom nivou.

Nivo usklađenosti je dovoljan da pređe na sljedeću fazu procesa pristupanja. Sada bi se trebalo fokusirati na administrativne kapacitete i efikasno sprovođenje.

Na polju unutrašnjeg tržišta, dobar nivo zakonodavne usklađenosti je već postignut u pogledu kretanja kapitala, poštanskih usluga i prava privrednih društava. U oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, zemlja je dobro napredovala u pripremama u pogledu vizne politike, vanjskih granica i Šengena, kao i policijske saradnje. S druge strane, dalji naponi su potrebni naročito u pogledu regionalne politike, životne sredine i klimatskih promjena, socijalne politike i obrazovanja. Također treba dodatno ojačati i razviti javnu internu finansijsku kontrolu u cijeloj javnoj upravi.

Savjet još nije odlučio o prijedlogu Komisije iz 2009. godine o prelasku u drugu fazu pridruživanja, u skladu sa članom 5. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Albanija

Albanija je ostvarila dodatni napredak u pravcu ispunjavanja **političkih kriterijuma**.

Pokrenut je dijalog na visokom nivou o ključnim prioritetima i uspostavljene su zajedničke radne grupe za strukturiranje rada na potrebnim reformama. Nacionalni savjet za evropske integracije tek treba da se uspostavi radi podsticanja uključenosti i ujedinjavanja svih zainteresovanih strana oko procesa reformi. Konstruktivan i održiv politički dijalog između vlade i opozicije je od vitalnog značaja za održivost reformi.

Parlament je jednoglasno usvojio Rezoluciju o evropskim integracijama.

Usvojen je niz zakonodavnih mjera koje se odnose na integraciju u EU, uglavnom u oblastima borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, te izglasana imenovanja u pravosuđu.

Poboljšana je transparentnost zakonodavnog postupka. Međutim, napeta politička klima narušila je rad parlamenta, što je dovelo do čestog uzdržavanja opozicije, a od jula i bojkotom cjelokupnog parlamentarnog rada. I vlada i opozicija treba da osiguraju da se politička rasprava vodi prvenstveno u parlamentu. Vlada treba da omogući da opozicija ima mogućnost da u potpunosti obavlja svoju funkciju demokratske kontrole. Istovremeno, i opozicija treba da se uključi u demokratske procese na konstruktivan način.

Reforma javne uprave je napredovala, posebno nakon stupanja na snagu Zakona o državnoj službi, usvajanja odgovarajućih provedbenih propisa i poduzetih koraka za poboljšanje postupaka zapošljavanja.

Sprovođenje treba da se nastavi u cilju jačanja depolitizacije, odgovornosti i profesionalnih standarda javne uprave. Zakon o upravnom postupku treba da bude finalizovan i usvojen u skladu sa standardima EU. Biće potrebno preduzeti korake za jačanje nezavisnosti i rezultata rada nezavisnih institucija.

Albanija je preduzela dalje korake u pravcu reforme pravosuđa saradnjom sa Venecijanskom komisijom u pogledu jačanja nezavisnosti, odgovornosti i profesionalizma pravosudnog sistema i otpočinjanjem izrade nacrtu strategije za reformu pravosuđa za period od 2014.-2020. godine.

Određeni koraci su preduzeti da se poboljša odgovornost i transparentnost pravosuđa, uključujući i izmjene i dopune propisa kojima se reguliše imunitet sudija i tužilaca. Disciplinski postupci protiv sudija rezultirali su nizom sankcija. Upravni sudovi počeli su da funkcionišu, iako još uvijek nisu potpuno operativni. Izmjene su unesene u Zakon o Visokom savjetu sudstva radi poboljšanja njegovog rada. Međutim, izražena je zabrinutost u pogledu njihovog brzog usvajanja pri čemu nisu uključeni i konsultovani svi relevantni akteri. Mnogi nedostaci su i dalje prisutni i postoji opšta svijest o tome da je hitno potrebna korjenita reforma pravosuđa. Biće potrebno uložiti dodatne značajne napore da se osigura nezavisnost, djelotvornost i odgovornost pravosuđa, također i putem ustavnih amandmana. Albanija će morati da energično nastavi ovaj proces uz konstruktivnu saradnju svih zainteresovanih strana, također i kroz nastavak saradnje sa Venecijanskom komisijom. Odlučna akcija je potrebna radi jačanja disciplinskog sistema za sudije, tužioce i advokate, kao i radi daljeg poboljšanja efikasnosti sudova.

Vlada je pokazala političku volju da odlučno djeluje u prevenciji i borbi protiv korupcije. Zakonodavni okvir je ojačan, a koordinacija i praćenje politika na centralnom nivou poboljšani. Nacionalni koordinator za borbu protiv korupcije je imenovan i uspostavljena je mreža kontakt tačaka za borbu protiv korupcije u svim resornim ministarstvima. Međutim, korupcija je rasprostranjena u mnogim oblastima, uključujući pravosuđe i policiju, te i dalje predstavlja posebno ozbiljan problem. Albanija treba da preduzme mjere za sprovođenje zakonodavnog okvira i usvajanje akcionih planova i strategije za borbu protiv korupcije za period od 2014.-2020. godine. Treba unaprediti međuinstitucionalnu saradnju i ukloniti postojeće prepreke za proaktivne istrage. Albanija će također morati postići dodatne rezultate u pogledu istraga, krivičnih gonjenja i presuda u slučajevima korupcije, posebno na visokom nivou.

Borba protiv organizovanog kriminala pokazuje pozitivan trend u mnogim oblastima, uz intenziviranje policijskih aktivnosti, uključujući zapljene narkotika i krivična djela vezana za narkotike, privredni kriminal i trgovinu ljudima. Konkretno, vlasti su preduzele ozbiljne korake u borbi protiv uzgajanja i trgovine indijskom konopljom, što i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost, a, prije svega kroz veliku policijsku operaciju u selu Lazarat i na severu zemlje. Ojačana je međunarodna saradnja. Ipak, potrebno je dodatno ubrzati napore u borbi protiv organizovanog kriminala. Saradnju između institucija za sprovođenje zakona treba dalje unaprijediti i ukinuti

zakonodavne prepreke koje utiču na djelotvornost istraga. Albaniji će biti potrebni održivi napori, kombinavani sa proaktivnim i sistematskim finansijskim istragama i dosljednim sprovođenjem zakona, za borbu protiv svih vrsta kriminalnih aktivnosti, uključujući pranje novca i trgovinu ljudima i narkoticima. Albanija treba da nastavi da odlučno djeluje protiv uzgajanja indijske konoplje. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od osnovnog značaja za suzbijanje upliva kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem.

Što se tiče osnovnih prava, sloboda okupljanja i udruživanja, kao i sloboda misli, savjesti i vjeroispovesti, se i dalje uglavnom poštuju. Poboljšana je saradnja između državnih vlasti i organizacija civilnog društva u pogledu prava lezbejki, gejeva, biseksualaca, transseksualaca i interseksualaca (LGBTI). Izvršena je revizija pravnog okvira za osobe sa invaliditetom; potrebno je osigurati njegovo sprovođenje. Rodno diskriminatorne zakonske odredbe treba da budu uklonjene, a trebalo bi također ojačati institucionalne kapacitete za zaštitu djece i riješiti pitanje prinudnog rada djece. Usvojen je akcioni plan o pravima djece. Albanija će trebati da se fokusira na sprovođenje mjera za unapređenje inkluzije Roma i zaštitu ranjivih grupa. Zaštita imovinskih prava treba da bude dodatno ojačana, također i putem preispitivanja strategije imovinske reforme za 2012. godinu i jačanje sigurnosti zakonskog vlasništva. Što se tiče slobode izražavanja i medija, vlada nije djelovala po utvrđenim prioritetima. Sve zakonske funkcije Agencije za audiovizualne medije treba da bude ponovo uspostavljene, a njena nezavisnost garantovana u praksi.

Neovlašćeno korišćenje frekvencija od strane nekoliko emitera i dalje predstavlja problem.

Pozitivan angažman Albanije u regionalnoj saradnji i dobrosusjedskim odnosima i dalje su od suštinske važnosti.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, Albanija je ostvarila izvjestan napredak u nastojanju da postane funkcionalna tržišna ekonomija. Albanija bi trebala da bude u stanju da se, u srednjeročnom periodu, nosi sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije, pod uslovom da dodatno ubrza strukturne reforme.

Albanija je očuvala makroekonomsku stabilnost, nastavila sa otplatom dugova i preduzela korake radi poboljšanja poreske uprave i naplate poreza. Međutim, ekonomski rast se dodatno usporio, a deficit tekućeg računa je i dalje visok, što odražava slabu konkurentnost. Budžetski deficit je premašio ciljnu vrijednost u 2013. godini, dok je visok nivo javnog duga još više porastao i dodatno ograničio fiskalni manevarski prostor. Inflacija je ostala niska, što je omogućilo nastavak ublažavanja monetarne politike, ali ovo se nije odrazilo na kreditni rast zbog visokog nivoa nenaplativih kredita u komercijalnim bankama. Nezaposlenost je visoka, a neformalna ekonomija i dalje široko rasprostranjena.

Albanija treba da se i dalje trudi da postigne fiskalnu konsolidaciju sa ciljem smanjenja javnog duga, i da istovremeno sačuva prostor za rashode koji podržavaju rast. Trebalo bi izvršiti reformu energetske reforme, te i dalje sprovođiti penzionu reformu i reformu poreske uprave kako bi se smanjio rizik koji oni predstavljaju po javne finansije. Bankarsko kreditiranje i kreditni rast treba da budu podržani stalnim plaćanjem zaostalih obaveza države prema preduzećima i rješavanjem pitanja nenaplativih kredita. Trebalo bi ukloniti prepreke za razvoj privatnog sektora poboljšanjem poslovnog ambijenta, koji karakterišu nedostaci u vladavini prava, slabosti regulatornog okvira i neizvesnost u pogledu vlasništva nad imovinom. Stvaranje povoljnih uslova za privatna ulaganja, a naročito direktna strana ulaganja, od suštinskog je značaja za diversifikaciju uske proizvodne baze. Trebalo bi dodatno raditi na poboljšanju obrazovanja i obuka radi rješavanja pitanja nepodudarnosti kvalifikacija na tržištu rada i povećanja zapošljivosti.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji je stupio na snagu u aprilu 2009. godine, i dalje se sveukupno neometano sprovodi.

Albanija je nastavila sa usklađivanjem svog zakonodavstva sa zahtjevima EU u brojnim

oblastima, poboljšavajući time svoju **sposobnost preuzimanja obaveza članstva**. Usvojen je novi nacionalni plan za evropske integracije za period od 2014. do 2020. godine. Pa ipak, konkretna poboljšanja su bila skromna u većini oblasti. Albanija će trebati da uloži značajne napore da poboljša svoje pripreme za sprovođenje *acquisa* EU. Potrebno je više rada da se osigura zaštita prava intelektualne svojine. Rješavanje spora između vlade i elektrodistribucijskog preduzeća ČEZ je doprinijelo da se utre put za dalje reforme energetskog sektora. Jačanje napora u ovoj oblasti, uključujući i diversifikaciju energetskih izvora i funkcionisanje tržišta električne energije, je od vitalnog značaja za ekonomski razvoj. Albanija će trebati i da ojača zaštitu životne sredine i riješi nedostatke u oblastima saobraćaja, bezbjednosti hrane i zaštite potrošača i zdravlja. Treba ojačati i administrativne kapacitete i profesionalne standarde tijela zaduženih za sprovođenje *acquisa*, te očuvati nezavisnost regulatornih tijela. Unapređenje transparentnosti i odgovornosti, naročito u pogledu javnih nabavki i upravljanja javnim finansijama, ostaje od suštinskog značaja.

Bosna i Hercegovina

Zemlja je još jednom ostvarila veoma ograničen napredak u ispunjenju **političkih kriterija**. U uspostavi funkcionalnih i održivih institucija nije bilo opipljivog napretka. Isto tako, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je postigla veoma ograničen napredak u usvajanju pravnih propisa u vezi s integrisanjem u EU. Neslaganje po političkim i etničkim linijama je u velikoj mjeri negativno uticalo na rad skupština na državnom nivou i u Federaciji. Saradnja sa civilnim društvom na nivou države, entiteta i kantona je i dalje slaba. Kao što se pokazalo kroz socijalne proteste početkom 2014. godine, sve vlasti se prije svega trebaju fokusirati na ispunjavanje socijalnih i ekonomskih potreba građana, naročito na borbu sa veoma visokom stopom nezaposlenosti mladih i pomoć građanima u stanju potrebe nakon velikih poplava u maju.

S obzirom na političku situaciju, u reformi javne uprave i jačanju njene sposobnosti da ispuni zahtjeve integracija u EU ostvaren je veoma ograničen napredak. Rascjepkanost pravno-upravnog okvira na različitim nivoima vlasti je i dalje veoma zabrinjavajuća, pošto ona ima veliki uticaj na funkcionalnost sistema javnih službi. Potrebno je usvajanje nove strategije reforme javne uprave nakon 2014. godine. Potrebne reforme u oblasti javnog finansijskog upravljanja se trebaju provoditi na sveobuhvatan način.

U oblasti reforme pravosudnog sistema je ostvaren mali napredak. Strukturisani dijalog o pravosuđu je i dalje važna platforma za ostvarenje konsenzusa o reformi pravosuđa i on je dodatno proširen na druga pitanja vezana za vladavinu prava. Reforma pravosuđa na državnom nivou se treba provoditi kao prioritarna. Manjak ljudskih resursa na svim nivoima za rješavanje zaostalih predmeta ratnih zločina je djelimično riješen, ali još uvijek treba osigurati održivost kroz pravilno planiranje i relevantno izdvajanje sredstava od nadležnih lokalnih organa. U oblasti pravosuđa je potrebno daljnje jačanje disciplinskih mehanizama i adekvatnih propisa o sukobu interesa.

Mali napredak je ostvaren u unapređenju reformi sa ciljem smanjenja korupcije, koja i dalje utiče na cijeli javni sektor i još uvijek je najviše izražena u oblasti pružanja usluga i pristupa zapošljavanju. Mreže političkog patronata su široko rasprostranjene i utiču na sve nivoe vlasti. Istrage i tužilačko gonjenje u predmetima na visokom nivou su još uvijek nedovoljni, a sveukupni nivo djelotvornih istraga, tužilačkog gonjenja i osuda je nizak. Malo je političke volje da se krene dalje od retorike i počne rješavati korupcija, uključujući istrage i tužilačko gonjenje u predmetima na visokom nivou. Sveukupno gledano, ograničen napredak je ostvaren u borbi protiv organizovanog kriminala, koji i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost, uprkos

određenim uspješnim zajedničkim operacijama, uključujući i one ostvarene kroz blisku koordinaciju sa susjednim zemljama. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od temeljne važnosti za suzbijanje upliva kriminala u političke, pravne i ekonomske sisteme.

Pravni i institucionalni okvir za poštivanje ljudskih prava je uspostavljen, a osnovni elementi međunarodnih propisa o ljudskim pravima ugrađeni su u pravni sistem. Međutim, povećan politički i finansijski pritisak na medije i zastrašivanja i prijetnje novinarima i urednicima izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Potrebno je uložiti više napora kako bi se škole učinile inkluzivnijim i riješilo pitanje postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ u Federaciji. Potrebno je osigurati djelotvorno sprečavanje i istrage slučajeva govora mržnje, nasilja i diskriminacije protiv LGBTI populacije. Iako je u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma ostvaren značajan napredak, potrebno je pojačati napore u oblasti obrazovanja, zdravlja i zapošljavanja. Što se tiče izbjeglica i interno raseljenih osoba, treba osigurati djelotvornu provedbu revidirane strategije, a naročito njenih socio-ekonomskih aspekata. Bosna i Hercegovina je nastavila svoje aktivno učešće u regionalnoj saradnji i održavanju dobrosusjedskih odnosa.

Kada je riječ o **ekonomskim kriterijima**, Bosna i Hercegovina je ostvarila mali napredak u nastojanju da preraste u funkcionalnu tržišnu ekonomiju. Potrebni su znatni naponi na rješavanju trajnih strukturnih slabosti kako bi se BiH dugoročno mogla nositi s pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar Unije.

Ekonomski rast je nastavljen u skromnoj mjeri, a deficit tekućeg računa je smanjen, uprkos trajnim vanjskim debalansima. Oporavak je još uvijek osjetljiv zbog slabe domaće potražnje i male proizvodne osnove. Očekuje se da će proljetne velike poplave pogoršati kratkoročnu ekonomsku i fiskalnu situaciju. Poduzeti su naponi na poboljšanju fiskalne koordinacije u Federaciji i prikupljanja indirektnih poreza.

Bosna i Hercegovina treba poduzeti dodatne hitne mjere kako bi očuvala fiskalnu disciplinu. Osim toga, potrebni su naponi na rješavanju značajnog prisustva države u privredi i smanjenja nivoa poboljšanja sastava i usmjerenosti javne potrošnje. Isto tako se treba adekvatno poraditi na rješavanju neefikasnosti javnih preduzeća. Boljom koordinacijom između i unutar entiteta bi se značajno olakšala i poboljšala izrada ekonomskih politika. Veliki debalansi na tržištu rada, koji se ogledaju u trajnoj visokoj nezaposlenosti, posebno među mladima, kao i u veoma niskoj stopi učešća, zahtijevaju odlučne korake na otklanjanju faktora koji djeluju destimulativno na rad i poboljšavanje kvaliteta obrazovanja. Nedostaci u pravnom i poslovnom okruženju, a naročito spora provedba ugovora, te skupe i složene procedure za registrovanje i deregistrovanje poslovnih subjekata, kao i nedovoljno razvijena infrastruktura, se trebaju riješiti kako bi se pružila podrška za razvoj privatnog sektora i privukle investicije, naročito strane. U tom kontekstu, neformalni sektor je i dalje važan izazov. Osim toga, treba raditi na rješavanju visokog nivoa nekvalitetnih kredita.

Slično kao i prošle godine, nedostatak iskrene političke podrške za agendu EU, nepostojanje funkcionalnog mehanizma koordinacije o pitanjima vezanim za EU, te unutrašnje neslaganje oko nadležnosti dovelo je do ograničenog napretka u pogledu **usklađivanja sa zakonodavstvom i standardima EU**. To se prvenstveno odnosi na oblasti kretanja lica i radne snage, slobode pružanja usluga i prava poslovnog nastana, slobode kretanja roba, zaštite potrošača, zapošljavanja i socijalnih politika, obrazovanja, kulture i istraživanja, oblast industrije i MSP-a, oblasti životne sredine i klimatskih promjena, te oblast transporta. U brojnim oblastima nedostatak cjelodržavnih strategija šteti daljnjem napretku.

Postignut je mali napredak u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane,

veterinarske i fitosanitarne politike i ribarstva. Nedovoljna usklađenost sa zahtjevima EU u ovoj oblasti i dalje sprečava izvoz robe životinjskog porijekla u EU. To zabrinjava i potrebni su ozbiljni i koordinirani naponi da bi se to prevazišlo. U oblasti oporezivanja, Bosna i Hercegovina je usvojila plan oporezivanja malih pivara koji nije u skladu sa obavezama uvedenim Privremenim sporazumom, jer je diskriminatoran prema uvozu piva. Nije ostvaren veliki napredak u energetskom sektoru zbog složenosti administrativne strukture, sporova o nadležnostima između države i entiteta i nedostatka političke volje. To je između ostalog dovelo do ozbiljnog i upornog kršenja obaveza BiH iz Ugovora o Energetskoj zajednici u oblasti plina, što se treba hitno rješavati. O napretku se može izvijestiti između ostalog u oblasti unutrašnjeg tržišta, zbog usvajanja zakona o javnim nabavkama, koji omogućava usklađivanje sa direktivama EU iz 2004. godine. Saradnja između statističkih institucija na entitetskom i državnom nivou se poboljšala, naročito u kontekstu popisa stanovništva i domaćinstava.

Kosovo

Što se tiče **političkih kriterijuma**, politički program Kosova je prošle godine bio obilježen lokalnim i opštim izborima i njihovim rezultatima. Opšti izbori u junu su bili transparentni i dobro organizovani. Dan izbora je protekao bez većih incidenata i birači su slobodno glasali širom Kosova, uključujući i četiri sjeverne opštine. Ovim izborima je konsolidovan napredak postignut na lokalnim izborima krajem 2013. godine. Izborni proces je poboljšán i tokom lokalnih i opštih izbora. Bilo je manje slučajeva izbornih prevara nego tokom izbora 2010. godine i oni su djelotvorno rješavani. Znatán broj predmeta iz 2010. godine i dalje čeka na rješavanje u sudovima. Kosovo još uvijek treba da primjeni preporuke izbornih posmatračkih misija i stručnjaka. One podrazumjevaju usvajanje sveobuhvatnog zakona o izborima i poboljšanje ispravnosti biračkih spiskova.

Izborna reforma treba da osigura da pravni okvir za izbore odražava najbolju praksu u EU. Tome može doprinjeti skorašnje članstvo Kosova u Venecijanskoj komisiji.

Zastoj je izazvan neuspjehom u blagovremenoj i neometanoj izradi novog zakonodavstva. Nova vlada i skupština će morati osnažiti program reformi Kosova. Obje institucije treba da se nadograde na postojeći politički konsenzus o evropskim integracijama na Kosovu. Vlada Kosova je pokazala sposobnost da koordinira svoj program evropskih integracija, naročito u vezi sa pregovorima o SSP-u. Oslanjajući se na stručnost iz različitih sektora i institucija, kosovski pregovarači ulažu znatan napor u pažljivo proučavanje predloženog teksta i analiziranje njegovog mogućeg uticaja. Ovo pokazuje dobro shvatanje uticaja preuzetih obaveza.

U cilju sprovođenja i ispunjavanja obaveza iz budućeg SSP-a, izvršna i zakonodavna vlast Kosova treba da se fokusiraju na sprovođenje zakona i politika. Zakonodavni i strateški planovi treba da realno odražavaju potrebne resurse. Novo zakonodavstvo pruža dobru priliku da se poboljša nadzor nad izvršnim i zakonodavnim procesom. Uloga Skupštine u nadzoru nezavisnih institucija i regulatornih vlasti treba da bude ojačana. Nezavisnost ovih tijela treba da bude podržana, a imenovanja za ta tijela treba da se izvrše bez odlaganja, te da se temelje na pravičnom i depolitizovanom procesu odabira prema objektivnim kriterijumima.

Nastavljena je dobra saradnja sa misijom EU za vladavinu prava, EULEX-om.

Kosovske vlasti su preuzele ključnu političku obavezu u smislu zalaganja za produženje mandata ove misije i složile se sa uspostavljanjem specijalizovanog suda za odlučivanje o rezultatima Specijalne istražne radne grupe. Kako bi ovaj proces bio završen, Kosovo treba da usvoji neophodne zakonodavne izmjene, uključujući i izmjene ustava. Pravosudni organi su se dobro nosili sa strukturnim izazovima kao što su sveobuhvatna reforma pravosuđa usvojena 2013. godine i proces prenosa nekih funkcija EULEX-a na lokalne organe vlasti. Strukturirani dijalog o vladavini prava i dalje podržava ovaj proces. Zaostali predmeti i osiguranje

nepriistrasnog, nezavisnog pravosuđa i dalje predstavljaju izazov. Pravosudni organi Kosova treba da proaktivno podižu optužnice na osnovu prihvatljivih dokaza, i da donose dobro obrazložene, blagovremene presude, bez obzira na preovladavajuće javno ili političko mišljenje.

Što se tiče borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, broj istraga krivičnih djela vezanih za narkotike je porastao i razbijene su neke grupe uključene u trgovinu ljudima. Međutim, imajući u vidu mali broj osuđujućih presuda i zapljena narkotika, Kosovo je i dalje u ranoj fazi borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije. Organi za sprovođenje zakona nerado pokreću finansijske istrage i broj slučajeva zamrzavanja i oduzimanja imovine naloženih od strane pravosuđa i izvršenih od strane policije i dalje je mali. Zastrašivanje svedoka i dalje pruža veliki razlog za zabrinutost. Nova vlada i parlament treba da pokažu nultu toleranciju prema korupciji i organizovanom kriminalu i jasnu političku volju za efikasnu borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Politička klasa Kosova treba da pokaže spremnost da prihvati ishod nezavisnih sudskih procesa. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od osnovnog značaja za suprotstavljanje uplivu kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem.

Sprovođenje strategije (za period od 2010.-2013. godine) i akcionog plana (za period od 2012.-2014. godine) za reformu javne uprave je predstavljalo veliki izazov za Kosovo, i dovelo je do veoma ograničenih rezultata.

Pored ozbiljne političke opredijeljenosti, Kosovo treba da uspostavi realističan strateški okvir za kreiranje politika, zakonodavno planiranje i praktično sprovođenje reformi. Prioriteti su dovršenje izrade zakonodavnog okvira za državnu službu, osiguranje njene depolitizacije i procjena radnog učinka u državnoj službi. Kosovo takođe treba da usvoji zakon o opštem upravnom postupku, što je od presudnog značaja za razvoj povoljnog poslovnog okruženja.

Iako postoje neka pravila upravljanja javnim finansijama, Kosovo bi trebalo da osigura sveobuhvatniji pristup reformama u ovoj oblasti. Kosovo treba da osigura njihovo sprovođenje i poboljša prateće aktivnosti nakon izvještaja Glavnog revizora.

Zaštita ljudskih i osnovnih prava je i dalje u velikoj mjeri zakonom garantovana na Kosovu. Ponovo radi Nezavisna komisija za medije. Počinocima nasilja nad magazinom Kosovo 2.0 izrečene su uslovne kazne. Prijetnje i napadi na aktiviste pripadnike LGBTI zajednice i na novinare su se nastavili, što i dalje predstavlja ozbiljan razlog za zabrinutost. Treba obezbijediti uslove za slobodu izražavanja i medija Imovinska prava se trebaju uspješno ostvarivati, uključujući i pravo pristupa žena naslijeđenoj imovini. Kosovo još nije efikasno organizovalo svoj institucionalni sistem koji se bavi zaštitom ljudskih prava. Pojedinačne nadležnosti institucija nisu jasno određene, što ometa primjenu i praćenje zakonodavstva.

Nekim interno raseljenim porodicama iz romske zajednice koje žive u kampu u Crnoj Gori je dodijeljeno zemljište. Zatvorena je glavna zgrada romskog kampa u Leposaviq/Leposaviću. Savjet za implementaciju i praćenje je omogućilo bolju zaštitu kulturnog i vjerskog nasljeđa. Međutim, Kosovo treba da intenzivira rad na obezbjeđivanju sprovođenja zakonodavnih i političkih okvira, uključujući i akcioni plan za integraciju romske, aškalijske i egipćanske zajednice. Bezbjednosni incidenti i krivična djela usmjereni protiv lica koja pripadaju manjinama i njihove imovine treba da budu temeljito i neodložno istraženi i krivično gonjeni. Potrebno je sprovesti zakone o istorijskom centru Prizrena i o Velikoj Hoči/Hočë e Madhe. Zakon o Velikoj Hoči/Hočë e Madhe pruža poseban razlog za zabrinutost pošto nije postignut nikakav napredak u njegovoj primjeni, uprkos opštinskoj odluci iz februara 2013. da se krene naprijed i uprkos odredbama administrativnih instrukcija koje je dalo Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja.

Potrebno je snažno djelovanje kako bi se sprečila nezakonita gradnja i uništavanje lokaliteta kulturnog nasljeđa.

Kada je u pitanju regionalna saradnja, Kosovo je postiglo dalji napredak i zaključilo bilateralne sporazume o saradnji sa nekoliko susjednih zemalja.

Što se tiče **normalizacije odnosa sa Srbijom**, Kosovo i dalje učestvuje u dijalogu i u cjelini je opredijeljeno za sprovođenje Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa iz aprila 2013. godine i drugih sporazuma postignutih tokom dijaloga.

To je dovelo do brojnih nepovratnih promjena na terenu, pri čemu su lokalni i parlamentarni izbori održani po prvi put širom Kosova, a raspuštanje srpskih policijskih i pravosudnih struktura je značajno napredovalo. Usvojeno je trajno rješenje za uključivanje Kosova u Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP). Iako nije bilo sastanaka na visokom nivou od raspisivanja prijevremenih izbora na Kosovu, nastavljen je rad na tehničkom nivou što je dovelo do napretka u oblastima naplate carina, integrisanog upravljanja granicom, energetike i telekomunikacija.

Međutim, napredak u sprovođenju dijaloga je uglavnom usporen. Prijevremeni opšti izbori su održani i u Srbiji i na Kosovu. Važno je da se nastavi dijalog na visokom nivou. Od suštinskog je značaja i da obje strane i dalje budu potpuno uključene u sprovođenje, u dobroj vjeri, svih postojećih sporazuma. Dalji napredak bi trebao da postepeno dovede do sveobuhvatne normalizacije odnosa između Srbije i Kosova, u vidu pravno obavezujućeg sporazuma do kraja pregovora o pristupanju Srbije EU, sa izgledima da i Srbija i Kosovo budu u stanju da ostvare svoja prava i ispune svoje odgovornosti.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, Kosovo je postiglo ograničen napredak na svom putu da postane funkcionalna tržišna ekonomija. Potrebni su znatni naponi za rješavanje strukturnih slabosti kako bi se, dugoročno, moglo nositi sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije.

Privredni rast je ostao na pozitivnom nivou od 3,4%, ali nije doveo do bilo kakvih poboljšanja uslova na tržištu rada. Veliki spoljni disbalansi i dalje postoje uprkos izvjesnom smanjenju trgovinskog deficita. Makroekonomska stabilnost je uglavnom očuvana uprkos značajnim predizbornim ad hoc povećanjima tekućih izdataka, posebno na plate i penzije. Takva praksa narušava transparentnost, predvidljivost i kredibilitet fiskalne politike, komplikuje fiskalno planiranje i pomjera strukturu potrošnje u pravcu onih rashoda koji su manje povoljni za rast.

Od vitalnog značaja je da se ojača fiskalno planiranje i djelotvorno sprovođenje fiskalnih pravila. Štaviše, odluke o velikim infrastrukturnim projektima, kao npr. u sektoru saobraćaja, trebale bi da se zasnivaju na odgovarajućim procjenama troškova i dobiti radi postizanja maksimalne ekonomske koristi. S obzirom na stalnu i veoma visoku nezaposlenost, potrebno je preduzeti napore radi olakšavanja razvoja privatnog sektora kroz poboljšanja u poslovnom okruženju. U tu svrhu, potrebno je brzo ukloniti prepreke koje proizlaze iz slabih administrativnih kapaciteta, otežanog pristupa finansijama i dugih i složenih postupaka privatizacije. Kosovo mora da osigura pravilno funkcionisanje pravnog i pravosudnog sistema, unaprijedi sprovođenje ugovora i učinkovito smanji kašnjenja u sudovima. Ekonomska statistika treba da bude poboljšana.

Što se tiče **približavanja zakonima i standardima EU**, kosovske institucije su pokazale svoju sposobnost da ispune političke prioritete, kao što su pregovori o SSP-u, dijalog o viznoj liberalizaciji i dijalog sa Srbijom. To je bio rezultat snažne političke opredijeljenosti. Ostvarivanje rezultata u drugim prioritarnim reformskim oblastima uglavnom nije bilo ujednačeno. Osnovni pravni okvir koji omogućava kretanje kapitala i dalje je na snazi, ali i dalje postoje prepreke za kupovinu nekretnina za strane državljane. Što se tiče konkurencije, rezultati Kosova su ograničeni, što je posljedica veoma slabog nadzora antikonkurentne prakse i državne pomoći. Kosovo treba da osigura efikasnost i nezavisnost organa vlasti nadležnih za

zaštitu konkurencije. Usvojene su izmjene i dopune Zakona o javnim nabavkama čime su uvedene povlastice za lokalne proizvođače. Ove povlastice će morati da budu ukinute u roku od pet godina od stupanja na snagu SSP-a.

Došlo je do stabilnog poboljšanja u snabdijevanju Kosova električnom energijom, zbog čega prekidi napajanja sada nisu česti.

Eksplוזija u elektrani Kosovo A je ukazala na slabost sistema. Kosovo treba da se aktivnije pripremi za stavljanje ove elektrane van pogona. Postignut je solidan napredak u poljoprivredi i bezbjednosti hrane, unatoč oskudnim resursima. Potrebno je hitno završiti premještanje inspektora u centralnu agenciju. To je od suštinskog značaja za primjenu prehrambenih i veterinarskih standarda, značajnih za trgovinu u kontekstu SSP-a. Nedostatak interesa za životnu sredinu je postao ozbiljan problem za javno zdravlje i kvalitet života na Kosovu.

Turska

Što se tiče **političkih kriterijuma**, i ova godina je obilježena oštrim kontrastima.

S jedne strane, nastavljeno je sprovođenje reformi usvojenih tokom prethodnih godina. Usvojeno je i sprovedeno nekoliko mjera iz trećeg i četvrtog paketa pravosudnih reformi, kao i mjere najavljene u paketu za demokratizaciju koji je predstavljen u septembru 2013. Ove su mjere, između ostalog, smanjile prag za budžetsku podršku političkim strankama, omogućile obavljanje političke aktivnosti na drugim jezicima i dijalektima, pored turskog, te omogućile privatno obrazovanje i na drugim jezicima i dijalektima, pored turskog.

Usvajanje Akcionog plana za sprječavanje kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) u martu je bio važan korak u pravcu usklađivanja pravnog okvira i prakse Turske sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR). Ustavni sud je nastavio sa primjenom postupka na osnovu pojedinačnog zahtjeva. Sud je donio niz važnih odluka kojima se jača zaštita osnovnih prava u zemlji i koje odražavaju elastičnost ustavnog sistema zemlje.

Turski parlament je u junu usvojio zakon kojim se „stvora snažniji pravni osnov za proces dogovora“ u cilju rješavanja kurdske pitanja. Zakon je usvojen uz široku podršku svih političkih stranka. Zakon obuhvata mjere za eliminaciju terorizma, jačanje socijalne inkluzije, reintegraciju onih koji napuste Kurdistansku radničku partiju (PKK) i polože oružje, i pripremanje javnog mnijenja za povratak bivših boraca. Zakonom se jača osnova za proces dogovora i daje pozitivan doprinos stabilnosti i zaštiti ljudskih prava u Turskoj.

Ministarstvo za poslove sa EU predstavilo je u septembru „Strategiju Evropske unije“ koja ima za cilj oživljavanje procesa pristupanja Turske EU. Strategija se zasniva na tri stuba: političke reforme; društveno-ekonomska transformacija u procesu pristupanja; komunikaciona strategija. Očekuje se da će biti praćen akcionim planovima sa konkretnim akcijama i rokovima.

S druge strane, odgovor vlade na optužbe za korupciju usmjerene protiv ličnosti na visokom nivou, uključujući članove vlade i njihove porodice, izazvao je ozbiljnu zabrinutost u pogledu nezavisnosti pravosuđa i vladavine prava.

Ovaj odgovor sastojao se naročito iz izmjena i dopuna Zakona o Visokom savjetu sudija i tužilaca i velikog broja naknadnih premještanja i otpuštanja sudija i tužilaca, kao i premještanja, otpuštanja, ili čak pritvaranja, velikog broja policajaca. To je izazvalo zabrinutost u pogledu operativnih sposobnosti pravosuđa i policije i bacilo ozbiljne sumnje na njihovu sposobnost da vode istrage u vezi sa optužbama za korupciju na nediskriminatoran, transparentan i nepristrasan način. Ustavni sud je utvrdio da je niz odredbi Zakona o Visokom savjetu sudija i tužilaca neustavan, nakon čega je parlament izvršio izmjene i dopune zakonodavstva i vratio

prethodne odredbe.

Ovi događaji su rezultirali i povećanom polarizacijom unutar političkog spektra.

Nekoliko zakona koje je predložila vladajuća većina, uključujući i one o pitanjima od osnovnog značaja za tursku demokratiju, usvojeno je bez odgovarajuće parlamentarne rasprave ili adekvatnog konsultovanja zainteresovanih strana i civilnog društva. Cjelokupni proces donošenja odluka, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, bi trebao da obuhvati strukturisano i sistematičnije konsultovanje civilnog društva. Od suštinskog je značaja da se postojeće pravno okruženje reformiše i učini pogodnijim za razvoj organizacija civilnog društva u cjelini.

Što se tiče slobode izražavanja, nastavljena je široka javna rasprava o temama koje su ranije smatrane osjetljivim, uključujući kurdsko i jermensko pitanje. Međutim, velik broj odredbi turskog pravnog okvira i njihovo tumačenje od strane predstavnika pravosuđa i dalje otežavaju slobodu izražavanja, uključujući i slobodu medija. Izmjenama i dopunama Zakona o internetu ograničena je sloboda izražavanja na internetu. Potpuna zabrana You Tube-a i Twitter-a je izazvala ozbiljnu zabrinutost. Ove zabrane je Ustavni sud naknadno proglasio neustavnim. Državni zvaničnici su nastavili da daju izjave koje imaju efekat zastrašivanja na medije. Ovo je, zajedno sa vlasničkom strukturom turskog medijskog sektora, dovelo do široko rasprostranjene autocenzure u štampi, kao i ostavki i otpuštanja novinara.

Tursko zakonodavstvo koje se odnosi na pravo na okupljanje i koje se više fokusira na zakonitost nego na miran karakter demonstracija, i njegovo sprovođenje od strane policijskih službenika, moraju biti usklađeni sa evropskim standardima. Potrebno je usvojiti zakonodavstvo o uspostavljanju komisije za praćenje sprovođenja zakona kao nezavisnog nadzornog tijela za prekršaje koje su počinili pripadnici policije.

Nejasna definicija članstva u oružanoj organizaciji u krivičnom zakonodavstvu i dalje je izvor velikog broja hapšenja i krivičnog gonjenja. Mora biti uspostavljen pravni okvir o pitanjima vjere i prigovora savjesti koji će biti usklađen sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Potrebno je uložiti znatne napore za djelotvorno garantovanje prava žena, djece, i lezbejki, gejeva, biseksualaca, transseksualaca i interseksualaca (LGBTI).

Nasilje u porodici, povremena ubistva iz časti i pitanje ranih i prisilnih brakova i dalje su izvor velike zabrinutosti. Turska treba da osigura puno poštovanje svih imovinskih prava, uključujući prava nemuslimanskih vjerskih zajednica.

Ovim nedostacima se treba pozabaviti i potrebno je da vlasti pojačaju napore kako bi se zaštitila i ostala osnovna prava i slobode, tako da svi građani mogu da ostvare svoja prava bez prepreka.

Potpisivanje Sporazuma o readmisiji između EU i Turske 16. decembra 2013. godine, uz istovremeni početak dijaloga o viznoj liberalizaciji, stvorilo je novi zamah za odnose između EU i Turske. Sporazum o readmisiji je stupio na snagu 1. oktobra 2014. godine, a prvi izveštaj o napretku Turske u okviru mape puta za viznu liberalizaciju biće objavljen 20. oktobra 2014. godine

Važno je da ova dva procesa krenu naprijed. Od ključnog značaja je njihovo potpuno i efikasno sprovođenje u odnosu na sve države članice.

Što se tiče borbe protiv organizovanog kriminala, Turska je poboljšala svoj program borbe protiv finansiranja terorizma, konsolidovala mrežu jedinica za zaštitu svjedoka i izvršila preraspodjelu nadležnosti u borbi protiv trgovine ljudima. Međutim, velik broj policijskih službenika je razriješen, što je izazvalo zabrinutost zbog uticaja ovih razrješenja na operativne sposobnosti ključnih policijskih službi uključenih u borbu protiv organizovanog kriminala. Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je od osnovnog značaja u borbi protiv nezakonitog uticaja kriminalnih grupa na politički, pravni i ekonomski sistem.

Kada je u pitanju spoljna politika, Turska je nastavila da igra važnu ulogu u širem susjedstvu.

Posebno važnu ulogu je odigrala u odnosu na Siriju, time što je snažno i neprekidno osuđivala nasilje sirijskog režima protiv civila, podržavala razvoj jedinstvenije opozicije i pružala vitalnu humanitarnu pomoć za više od jednog miliona Sirijaca koji su bježali iz svoje zemlje. Zemlja je nastavila da pruža praktičnu podršku razgovorima EU 3+3 sa Iranom. Postavljeni su čvrsti temelji za veću evropsku energetske sigurnost usvajanjem konačnih investicionih odluka za realizaciju tri projekta Južnog gasnog koridora. Redovan politički dijalog između EU i Turske je nastavljen, pokrivajući i međunarodna pitanja od zajedničkog interesa, kao što su Bliski istok i Centralna Azija, i globalna pitanja kao što su borba protiv terorizma, strani borci i neširenje naoružanja. Turska je nastavila sa politikom angažmana na zapadnom Balkanu, također i putem aktivnog učestvovanja u procesu saradnje u jugoistočnoj Evropi i doprinosu vojnim misijama, policijskim misijama i misijama za vladavinu prava koje predvodi EU. U svjetlu ozbiljnih izazova koji se pojavljuju u neposrednom susjedstvu Turske, potrebno je dalje intenzivirati dijalog sa EU i poboljšati usklađenost sa stavovima EU.

Turska je podržala nastavak razgovora o sveobuhvatnom dogovoru između vođa obje zajednice na Kipru u okviru misije dobrih usluga generalnog sekretara UN-a.

Turska i Grčka su promovisale uzajamne posjete dva glavna pregovarača Ankari i Atini u kontekstu tekućih pregovora.

Međutim, Turska je nastavila da daje izjave kojima se dovodi u pitanje pravo Republike Kipar na eksploataciju resursa ugljovodonika u kiparskoj Ekskluzivnoj ekonomskoj zoni u korist svih kiparskih državljana. Od Turske se očekuje da aktivno podrži pregovore u pravcu pravičnog, sveobuhvatnog i održivog rješenja kiparskog pitanja u okviru UN-a, u skladu sa relevantnim rezolucijama Savjeta bezbjednosti UN-a i sa principima na kojima počiva EU. Konkretna opredijeljenost Turske za takvo sveobuhvatno rješenje je i dalje od ključnog značaja. Uprkos ponovljenim pozivima od strane Savjeta i Komisije, Turska još nije ispunila svoju obavezu da osigura puno i nediskriminatorno sprovođenje Dodatnog protokola uz Sporazum o pridruživanju i nije uklonila sve prepreke slobodnom kretanju roba, uključujući ograničenja na direktne saobraćajne veze sa Kiprom.

Nije bilo napretka u normalizaciji bilateralnih odnosa sa Republikom Kipar.

Turska treba da se nedvosmisleno opredijeli za dobrosusjedske odnose i mirno rješavanje sporova u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, uz obraćanje za pomoć, ako je to potrebno, Međunarodnom sudu pravde. U tom kontekstu, EU je još jednom izrazila ozbiljnu zabrinutost i pozvala Tursku da izbjegne bilo kakvu vrstu prijetnje ili djelovanja usmjerenih protiv neke države članice, ili izvor sporenja ili djelovanja, koji bi mogli da nanesu štetu dobrosusjedskim odnosima i mirnom rješavanju sporova.

EU je pozdravila činjenicu da se nastavljaju inicijative za saradnju između Grčke i Turske radi poboljšanja bilateralnih odnosa. Održana je najnovija, 58. runda razgovora o razgraničenju kontinentalnog pojasa. Grčka i Kipar su podnijeli formalne žalbe u vezi povećanog broja opetovanih povreda njihovih teritorijalnih voda i vazdušnog prostora od strane Turske, uključujući i prelijetanja iznad grčkih ostrva.

Što se tiče **ekonomskih kriterijuma**, za Tursku se smatra da je funkcionalna tržišna ekonomija. Trebala bi da bude u stanju da se, srednjeročno, nosi sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije, pod uslovom da ubrza sprovođenje sveobuhvatnih strukturnih reformi.

Nakon usporavanja u 2012. godini, stopa povećanja proizvodnje i zapošljavanja je bila umjereno visoka. Pa ipak, nezaposlenost je porasla kao rezultat brzog rasta radne snage. Iako je donekle smanjen tokom 2014. godine, deficit tekućeg računa je ostao na povišenom nivou. Oslanjanje na stabilne prilive kapitala čini Tursku ranjivom na promjene u globalnom raspoloženju po pitanju rizika, što dovodi do velikih fluktuacija deviznog kursa.

Iako su fiskalni deficit i javni dug ostali na umjerenom nivou, stalna prekoračenja budžeta po pitanju rashoda iziskuju jačanje fiskalnog okvira. Fiskalna politika bi trebala da pomogne da se poveća ukupna nacionalna štednja, s obzirom na potrebu za smanjenjem eksternog deficita. Imajući u vidu da je inflacija zabilježila trend povećanja, još više se udaljivši od cilja centralne banke, monetarna politika treba da nastavi restriktivni kurs i da bude jasno fokusirana na stabilnost cijena. Bez obzira na određeni napredak u pogledu privatizacije i liberalizacije tržišta električne energije, od suštinskog je značaja da strukturne reforme budu ubrzane na široj osnovi kako bi se poboljšalo funkcionisanje tržišta za robe, usluge i radnu snagu. Ove reforme bi trebale da obuhvata dalja poboljšanja u pravosudnom sistemu i poboljšanja administrativnih kapaciteta, bolju transparentnost državne pomoći, kao i otvoren, pravičan i konkurentan sistem javnih nabavki.

Što se tiče **sposobnosti da preuzme obaveze članstva**, Turska je nastavila sa usklađivanjem sa *acquisem*. Tokom 2013. godine otvoreno je još jedno pregovaračko poglavlje (22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata). Ostvaren je dobar napredak u pogledu transevropskih mreža. Turska je ujedno preduzela važne korake u ključnim oblastima u okviru poglavlja 24, naročito u pogledu politike migracija i azila, uprkos značajnom teretu koji predstavlja kontinuirana izbjeglička kriza. Napredak je ostvaren u oblasti energetike, a posebno u pogledu sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i unutrašnjeg tržišta električne energije, prava privrednih društava, preduzetništva i industrijske politike, statistike, nauke i istraživanja, slobodnog kretanja kapitala u vezi sa borbom protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i u sprovođenju programa pretpristupnog ruralnog razvoja.

Sve u svemu, Turska je napredovala u usklađivanju sa nekoliko poglavlja *acquisa*, uključujući slobodno kretanje roba, pravo privrednih društava, pravo intelektualne svojine, finansijske usluge, energetiku, ekonomsku i monetarnu politiku, statistiku, preduzetništvo i industrijsku politiku, transevropske mreže, nauku i istraživanje, carinsku uniju i spoljne odnose.

Više pažnje treba posvetiti sprovođenju zakonodavstva u svim oblastima. Trebalo bi nastaviti ulagati sveobuhvatne napore u oblasti pravde, slobode i bezbjednosti, bezbjednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike i životne sredine i klimatskih promjena. Potreban je dalji značajan napredak u pogledu pravosuđa i osnovnih prava, socijalne politike i zapošljavanja, posebno u oblasti radnog prava i zaštite zdravlja i bezbjednosti na radu. Potrebno je nastaviti sa usklađivanjem zakonodavstva, posebno u pogledu javnih nabavki, politike konkurencije, a naročito državne pomoći, informacionog društva i medija.